

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

Petra Bendlová

**ČINNOST NĚMECKÉ NOVINÁŘSKÉ ORGANIZACE
„REICHSGEWERKSCHAFT DER DEUTSCHEN PRESSE
IN DER TSCHECHOSLOWAKISCHEN REPUBLIK“
V ČESKOSLOVENSKU V LETECH
1919-1943**

Bakalářská práce

Praha 2011

Autor práce: Petra Bendlová

Vedoucí práce: **Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.**

Rok obhajoby: 2011

Bibliografický záznam

BENDLOVÁ, Petra. *Činnost německé novinářské organizace Reichsgewerkschaft der deutschen Presse in der Tschechoslowakischen Republik v Československu v letech 1919-1943*. Praha, 2011. 69 s. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Katedra mediálních studií. Vedoucí bakalářské práce Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.

Abstrakt

Bakalářská práce „Činnost německé novinářské organizace Reichsgewerkschaft der deutschen Presse in der Tschechoslowakischen Republik v Československu v letech 1919-1943“ dokumentuje působení největší německé novinářské organizace v meziválečném Československu. V teoretické části je popsán historický kontext česko-německých vztahů a vznik prvních novinářských organizací. Pro úplnost se práce zabývá i tiskovou legislativou a vlivem nových technologií na rozvoj tisku ve II. polovině 19. století. Zvláštní kapitola je věnována německému tisku v českých zemích do roku 1945. V navazující badatelské části jsou na podkladě archivních dokumentů představeny aktivity Reichsgewerkschaft der deutschen Presse s důrazem na odborovou činnost. V závěru práce je zhodnocení činnosti této novinářské organizace a její přínos pro zlepšení sociálního postavení žurnalistů.

Abstract

Bachelor thesis "Activity of German journalist organization Reichsgewerkschaft der Deutschen Presse in der Tschechoslowakischen Republik in Czechoslovakia in the years 1919-1943" is focused on the activity of German largest journalist organization in the interwar Czechoslovakia. The theoretical part describes the historical context of Czech-German relations and circumstances of creation of the journalists' organizations in the Austro-Hungarian Empire. For completeness, the work deals with the press laws and the impact of new technologies on development of printing in the second half of 19th century. A special chapter is devoted to the German press in Bohemia and Moravia by the year 1945. The second part of this work is based on the study of archival papers. The attention is focused on introduction of activities of Reichsgewerkschaft der deutschen Presse, especially trade union activities. The conclusion of this work is to evaluate this journalist organization and its contribution to improving the social status of journalists in Czechoslovakia.

Klíčová slova

Organizace novinářské, německé novinářské organizace, žurnalistika, dějiny žurnalistiky, dějiny tisku, profesní organizace, penzijní pojištění novinářů.

Keywords

journalist organisations, German journalist organisations, journalism, journalism history, press history, professional organisations, retirement insurance for journalists.

Rozsah práce: 98 901 znaků s mezerami

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 15. května 2011

Petra Bendlová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí práce paní **Doc. PhDr. Barbaře Köpplové** za podnětné připomínky, odborné konzultace a především za trpělivost. V osobní rovině chci vyjádřit poděkování své rodině za podporu a pomoc při organizaci času.

Institut komunikačních studií a žurnalistiky UK FSV
Teze BAKALÁŘSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT:

Příjmení a jméno diplomanta:
BENDLOVÁ Petra

Razítko podatelny:

Imatrikulační ročník diplomanta:
2007

E-mail diplomanta:
Petra.Bendlova@seznam.cz

Studijní program/studijní obor:
mediální a komunikační studia

Předpokládaný název práce v češtině:

Činnost německé novinářské odborové organizace Reichsgewerkschaft der deutschen Presse in der Tschechoslowakischen Republik v Československu v letech 1919-1943

Předpokládaný název práce v angličtině:

Activity of german journalist organisation Reichsgewerkschaft der deutschen Presse in der Tschechoslowakischen Republik in Czechoslovakia in 1919-1943

Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok – vzor: ZS 2012):

(diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí, tedy teze schválené v LS 2010/2011 umožňují obhajovat práci nejdříve v LS 2011/2012)

ZS 2010/2011

Jedná se o téma (zakřížkujte platnou odpověď):

navrhované studentem

z nabídky IKSŽ

Příjmení a jméno pedagoga, který téma vypsál:

Pedagog, s nímž byly teze konzultovány (příjmení, jméno, pracoviště – vzor: Bednářová, Petra, KŽ IKSŽ UK FSV):

Köpplová, Barbara, Doc.PhDr., IKSŽ UK FSV

Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce (max. 1000 znaků):

Tématem práce je pomocí literárních rešerší a na základě nalezených archiválií v Národním archivu a Archivu hl.města Prahy zmapovat historii a činnost německého novinářského spolku Reichsgewerkschaft der deutschen Presse in der Tschechoslowakischen Republik v letech 1919-1943 na území Československa. Úvodní část textu bude věnována stručné rekapitulaci nejvýznamnějších novinářských organizací působících na našem území před rokem 1918 a po roce 1918. V hlavní části, pojednávající o Reichsgewerkschaft der deutschen Presse, se zaměřím na zpracování informací z nalezených archiválií. Cílem je vypracovat přehled o činnosti nejvýznamnějšího německého novinářského spolku u nás a pokusit se definovat jeho přínos pro zlepšení postavení novinářů v Československu.

Zdůvodnění výběru tématu práce, včetně stručného popisu řešení nejvýznamnějších otázek vztahujících se k tématu v odborné literatuře oboru (rozsah max. 1000 znaků):

Reichsgewerkschaft der deutschen Presse byla v období první republiky druhou největší novinářskou odborovou organizací. Její činnost se dosud v oboru mediálních studií nestala předmětem podrobnějšího zkoumání. V úvodu práce na základě rešerší v literatuře, zabývající se dějinami žurnalistiky a novinářských organizací, připomenu historii novinářských spolků na našem území a zmíním i první novinářskou organizaci na světě vídeňskou Concordii. V další kapitole stručně připomenu postavení německy psané žurnalistiky u nás do roku 1939. Potom již bude následovat pasáž věnovaná Reichsgewerkschaft der deutschen Presse. Zaměřím se na její vznik, stanovy, cíle, hlavní představitele, budu hledat odpověď na otázku, zda byla její činnost přínosem pro novinářské hnutí u nás. Tato hlavní část bude zpracovaná na základě badatelské činnosti v Národním archivu a Archivu hl.města Prahy.

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

1. ÚVOD: Dějiny novinářských organizací

2. TEORETICKÁ ČÁST

2.1. První novinářská organizace na světě: Concordia ve Vídni

(historické pozadí vzniku první novinářské organizace na světě, její cíle)

2.2. Novinářské organizace v Čechách a na Moravě založené před vznikem samostatného Československa

(chronologicky seřazené novinářské organizace, jejich stručná charakteristika, činnost)

2.3. Novinářské organizace v Československu založené v období první republiky

2.4. Německý tisk na území Čech a Moravy do r. 1939

(popis struktury německého tisku vycházejícího na našem území, nejvýznamnější deníky-
stručná charakteristika)

2.5. Sociální poměry novinářů v době první republiky

(legislativa upravující sociální a pracovně-právní postavení novinářů – státní příspěvek k podpoře nezaměstnaných, zákon o penzijním pojištění soukromých zaměstnanců, zákon o pracovním poměru novinářů)

3. BADATELSKÝ VÝZKUM

3.1. Reichsgewerkschaft der deutschen Presse in der Tschechoslowakischen Republik

3.1.1. Vznik spolku

3.1.2. Stanovy spolku

3.1.3. Podmínky členství

3.2. Cíle spolku

3.3. Činnost spolku

3.3.2. Odborová činnost

3.3.3. Další činnost

3.3.4. Spolupráce s jiným novinářskými spolky

3.4. Hlavní osobnosti spolku

3.5. Zánik spolku

(důvody zániku spolku, historický kontext - na základě nařízení říšského protektora o organizacích německých státních příslušníků)

4. ZÁVĚR

(zhodnocení činnosti spolku, definování případného přínosu pro obecné zlepšení postavení novinářů)

5. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A INFORMAČNÍCH ZDROJŮ**6. JMENNÝ REJSTRÍK****7. PŘÍLOHY****8. ANOTACE**

Vymezení zpracovávaného materiálu (např. konkrétní titul periodika a období, za které bude analyzován) **a postup (technika) při jeho zpracování:**

Badatelský výzkum v Archivu hl.m.Prahy:

Signatura: XXII/0760

Kartón: 877

Fond: Národní výbor hl. m. Prahy, odbor vnitřních věcí: Spolkový katastr

Badatelský výzkum v Národním archivu:

ASYN – Archiv Syndikátu novinářů

kartóny č.: 133,134,135,136,137,138, 139, 140, 141

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a způsobu jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

Hudec, Vladimír a kol.: Z historie naší novinářské organizace (1877-1987). Novinář. Praha 1987
Publikace mapující novinářské organizace na území Československa, primárně se zabývá českými spolky, ale zmiňuje i spolky německé a v malé míře slovenské a maďarské. Věnuje se činnosti těchto organizací, především odborové činnosti, vzhledem k době vzniku je publikace v některých pasážích poplatná době socialismu.

Köpplová, Barbara. Vývoj německého tisku od poloviny 19. století do konce druhé světové války. In: Noviny České republiky. Brno, Sdružení knihoven ČR, 2004, s. 55-76

Blodigová, Alexandra-Köpplová, Barbara-Sekera, Martin: Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků, Praha : Státní ústřední archiv, 2002
(Katalog výstavy k dějinám českého tisku na území České republiky)

Sekera, Martin (ed.): K vývoji novinářského povolání. Sborník Národního muzea, Praha 2008. Řada C – Literární historie. Ročník 51 (2006), č. 1–4. 56 s.
(Příspěvky k poznání role masových médií ve 20. století, sborník uspořádal Martin Sekera.)

Šik, Hynek: Přehled novinářských organizací a sdružení v našich zemích 1877-1945. In: Novinář, 28, 1976, č.12, s.24-25
(Přehled novinářských organizací v časopise Novinář)

Organizace novinářů v československém státě, In: Ročenka Československé republiky, ročník 4, 1925, s. 110
(Přehled novinářských organizací v Československu v r.1925, stručná charakteristika, počet členů)

Filip, Hynek: Penzijní pojištění novinářů. In: Ročenka Československé republiky, Ročník 10, 1931, s.208-209
(Přehled legislativy k penzijnímu pojištění novinářů, podmínky pojištění.)

Odborové organizace novinářské ve všech věcech pojištění novinářů. In: Ročenka Československé republiky. Ročník 10, 1931, s.210
(Přehled novinářských odborových organizací připuštěných k výplatě penzijnímu připojištění se státním příspěvkem, stručná charakteristika.)

Tesařová, Zina: Spolek českých žurnalistů a Jednota českých novinářů - první české stavovské organizace novinářů, Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd. Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Praha 2003 ; disertační práce, školitel Doc.PhDr.Barbara Köpplová

Diplomové práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

Datum / Podpis studenta

1.2.2010

.....

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT **VYTIŠTĚNÉ** (včetně části, kterou vyplňuje institut!), **PODEPSANÉ** A VE **DVOU** VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNY UK FSV.
PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI **VYZVEDNOUT** V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A **NECHAT VEVÁZAT** DO DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TUTO ČÁST VYPLŇUJE INSTITUT:

Vyjádření IKSŽ: Vedení IKSŽ teze projednalo na svém zasedání dne s tímto výsledkem:		Schváleno ☐	
		Neschváleno ☐	
Důvody případného neschválení práce		Téma je již zpracované ☐	
		Špatně formulované téma a cíl ☐	
		Špatně zvolená metoda práce ☐	
		Nedostatečná rešerše literatury ☐	
		Nevhodně zvolené prameny ☐	
		Nedostačující úroveň tezí ☐	
		Jiné	
		
		
Navržený vedoucí práce	Souhlas vedoucího práce navrženého vedením institutu	Příjmení a jméno	Datum /Podpis
	
Návrhy na konzultanty (v případě, že takové návrhy z jednání vedení IKSŽ vyplynou)		Příjmení a jméno	Příjmení a jméno
	
Schválené teze převzal/a student/ka		Příjmení a jméno	Datum /Podpis
	
Návrhy na oponenta: Vedení IKSŽ na svém zasedání dne navrhlo, aby předloženou práci oponoval/a:		Příjmení a jméno	
		

Obsah

ÚVOD	7
1. TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1.1 HISTORICKÝ KONTEXT.....	10
1.1.1 VÝVOJ ČESKO-NĚMECKÝCH VZTAHŮ 1848-1918	6
1.1.2 TISKOVÁ LEGISLATIVA	9
1.1.3 TECHNICKÉ PŘEDPOKLADY ROZVOJE TISKU	10
1.2 VÝVOJ NĚMECKÉHO TISKU V ČESKÝCH ZEMÍCH.....	15
1.2.1 NĚMECKÝ TISK PŘED ROKEM 1848.....	15
1.2.2 NĚMECKÝ TISK V LETECH 1848-1918.....	17
1.2.3 NĚMECKÝ TISK V LETECH 1918-1938.....	20
1.2.4 NĚMECKÝ TISK V LETECH 1939-1945.....	21
1.3 ROZVOJ SPOLKOVÉ ČINNOSTI OD POL. 19. STOL. V ČESKÝCH ZEMÍCH...	22
1.3.1 HISTORIE NOVINÁŘSKÝCH ORGANIZACÍ A SPOLKŮ	22
1.3.2 PRVNÍ NOVINÁŘSKÁ ORGANIZACE CONCORDIA.....	23
1.3.3 NOVINÁŘSKÉ ORGANIZACE V ČESKÝCH ZEMÍCH.....	25
1.3.4 NĚMECKÉ NOVINÁŘSKÉ ORGANIZACE PŘED ROKEM 1918.....	26
1.3.5 NĚMECKÉ NOVINÁŘSKÉ ORGANIZACE 1918-1938	27
2. BADATELSKÝ VÝZKUM.....	29
2.1 CHARAKTERISTIKA SPOLKU.....	29
2.1.1 VZNIK SPOLKU	30
2.1.2 ÚČEL SPOLKU A JEHO CÍLE	31
2.1.3 PODMÍNKY ČLENSTVÍ.....	32
2.1.4 ČLENSKÉ PŘÍSPĚVKY	33

2.1.5 ČLENSKÁ PRÁVA	33
2.1.6 ZÁNİK ČLENSTVÍ	33
2.2 ORGANIZACE SPOLKU	34
2.2.1 ŽUPNÍ SVAZY	34
2.2.2 SPOLKOVÉ ORGÁNY	36
2.2.3 PODMÍNKY PRO ROZCHOD SPOLKU.....	37
2.3 SOCIÁLNÍ A ZAMĚSTNANECKÉ VÝHODY	37
2.3.1 PENZIJNÍ POJIŠTĚNÍ	38
2.3.2 PODPORA V NEZAMĚSTNANOSTI SE STÁTNÍM PŘÍSPĚVKEM.....	39
2.3.3 KOLEKTIVNÍ SMLOUVA.....	41
2.3.4 LÁZEŇSKÉ POBYTY	43
2.3.4 JÍZDNÍ VÝHODY	43
2.4 SPOLUPRÁCE S ČESKÝMI NOVINÁŘSKÝMI ORGANIZACEMI.....	44
2.5 HLAVNÍ OSOBNOSTI SPOLKU.....	46
2.6 ZÁNİK SPOLKU	48
ZÁVĚR.....	49
SUMMARY	51
POUŽITÁ LITERATURA.....	52
SEZNAM PŘÍLOH.....	57

Úvod

Tématem této bakalářské práce je zachycení činnosti německé novinářské organizace **Reichsgewerkschaft der deutschen Presse in der Tschechoslowakischen Republik** (Říšská odborová organizace německého tisku v Československé republice), která se vedle Syndikátu československých novinářů stala druhou největší a nejvýznamnější novinářskou odborovou organizací v meziválečném Československu.

Námět byl zvolen po konzultaci s vedoucí práce Doc. PhDr. Barbarou Köpplovou. Skutečnost, že se působení Reichsgewerkschaft der deutschen Presse dosud nestalo v oboru mediálních studií předmětem podrobnějšího zkoumání, byla i důvodem proč jsem se téma rozhodla zpracovat. Prakticky jedinou odbornou publikací, která se o činnosti Reichsgewerkschaft der deutschen Presse zmiňuje alespoň okrajově, je práce Vladimíra Hudece „Z historie naší novinářské organizace 1877-1987“, vydaná v roce 1987 v pražském nakladatelství Novinář. Text v rozsahu poloviny strany nemohl posloužit jako literární základ pro bakalářskou práci. Autor V. Hudec použil jako zdroj informací krátkou zprávu z Národních listů z 6. 10. 1919 o založení R.d.d.P.¹ a stručný přehled novinářských organizací v Československu z Ročenky Československé republiky z roku 1925. Dosavadní nezájem historiografie o danou problematiku mi poskytl velký prostor pro vlastní historické bádání, byť s vědomím limitů vyplývajících ze skutečnosti, že se archiv R.d.d.P. nezachoval kompletní². Základem práce se staly dokumenty z fondu Syndikátu novinářů v Národním archivu v Praze, doplněné o články z českých i německých dobových periodik. Při zpracování tématu byl použit postup obvyklý při zpracování historických studií.

Teoretická část práce, zpracovaná na podkladě literárních rešerší, byla oproti plánované struktuře bakalářské práce rozšířena o kapitulu přibližující v historickém kontextu dobové realie druhé poloviny 19. století. Historický úvod práce slouží k uvedení tématu a připomenutí souvislostí. Při zpracování této části jsem využila, kromě prací obecně historických, i publikace, které se věnují česko-německým vztahům a životu německé menšiny na území Čech, Moravy a Slezska. Byly to práce M. Sládka „Němci v Čechách“ a studie společné německo-české komise historiků s názvem „Konfliktní společenství, katastrofa, uvolnění: náčrt výkladu česko-německých dějin od 19. století“.

¹ R.d.d.P. = Reichsgewerkschaft der deutschen Presse

² K dispozici jsou např. dokumenty z těchto let: Zápisy ze zasedání valných hromad a představenstva jen z let 1926-1932; Oběžníky-sdělení členům R.d.d.P. z let 1932-1938; Korespondence z let 1928-1938. Zbylá léta chybí.

Na historický úvod navazují kapitoly o vývoji tiskových poměrů v druhé polovině 19. století. Společenské změny, doprovázené rychlým technologickým vývojem, významně ovlivnily nástup masového tisku. Jedním z podkladů v této části byl první díl „Dějiny československé žurnalistiky“ autorky J. Beránkové z roku 1981, která i přes dobovou tendenčnost některých pasáží stále platí za nejucelenější práci o dějinách československého novinářství. Další poznatky jsem čerpala z nových publikací, jako jsou „Dějiny českých médií 20. století“ autorů Končelíka, Večeří a Orsága a z přehledné brožury „Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků“³, vydané u příležitosti výstavy k dějinám českého tisku na území České republiky ve Státním ústředním archivu v Praze.

Emancipace občanské společnosti a změna legislativy umožnily od 60. let 19. století rozvoj spolkového života. Potřeba profesního sdružování se nevyhnula ani novinářům. Nejstarší novinářskou organizací na světě byla vídeňská Concordia, založená v roce 1859. Stala se přímou inspirací pro vznik první české novinářské organizace Spolku českých žurnalistů v roce 1877. Němečtí novináři v Čechách a na Moravě tento trend následovali a od devadesátých let 19. století zakládali vlastní profesní organizace. První z nich byl Verband der deutschen Journalisten in Böhmen (Svaz německých žurnalistů v Čechách). Cílem novinářských spolků bylo nejen profesně sdružovat novináře a řešit stavovské otázky, ale především zlepšit sociální zabezpečení svých členů. Z tohoto důvodu docházelo k hojnému zakládání podpůrných penzijních fondů.

V původních bakalářských tezích bylo mým záměrem v teoretické části připomenout v širším měřítku činnosti českých novinářských organizací činných před II. světovou válkou. Z důvodu přílišné obsažnosti textu jsem od této myšlenky upustila a zaměřila se jen na německé novináře a jejich spolky. Z českých organizací jsem krátce připomněla pouze nejstarší z nich - Spolek českých žurnalistů.

Největší prostor v teoretické části práce jsem věnovala dějinám německého tisku v zemích koruny české, které mají přímou souvislost s německými novinářskými spolky. Zde mi jako literární podklad posloužily dvoudílná kniha „Česká retrospektivní bibliografie: Noviny české republiky do r. 1918 a 1919-1945“ a texty autorů B. Köpplové, J. Kubíčka a Z. Šimečka.

Teoretická část měla být zakončena kapitolou o sociálním postavení novinářů. Tuto kapitolu jsem přesunula do druhé části práce, týkající se působení R.d.d.P. a doplnila ji konkrétními poznatky z badatelské práce.

³ Autoři: A. Blodigová; B. Köpplová a M. Sekera

Ve druhé části práce jsem se pokusila přiblížit samotné působení Reichsgewerkschaft der deutschen Presse v Československu. Zmíněny jsou podmínky členství a řada výhod z něj plynoucí. Krátce je popsána organizační struktura R.d.d.P. Hlavní kapitolou druhé části je zpracování sociálních a zaměstnaneckých výhod členů organizace. Zajímavou skutečností byla poměrně intenzivní spolupráce spolku se Syndikátem československých novinářů při prosazování stavovských zájmů, především tiskové legislativy.

V závěru práce je zhodnocena činnost Reichsgewerkschaft der deutschen Presse v Československu mezi oběma válkami a shrnut její přínos pro zlepšení sociálního zabezpečení novinářů.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Historický kontext

Druhá polovina 19. století znamenala pro rakousko-uherskou monarchii období zásadních změn. Postupný přerod společnosti stavovské privilegované ve společnost občanskou, založenou na rovnosti a svobodě, umožnilo zrušení poddanství a roboty a další liberální změny započaté revolucí v roce 1848. Mohutný nástup nových technologií a s ním spojený přechod z manufakturní na průmyslovou výrobu dal šanci nově se rodící podnikatelské vrstvě společnosti.

V rámci liberalizace společenských poměrů v 60. letech 19. století došlo i k úpravě tiskové legislativy, která nastartovala rozvoj tisku v Rakousku-Uhersku. Zdokonalení tiskové technologie vedlo ke zvýšení nákladu listů a zkvalitnění výroby. Masivní výstavba železniční sítě umožnila zrychlení distribučních kanálů tisku. Za těchto podmínek se zrodil masový tisk. Noviny přestaly být záležitostí pouze nejvzdělanější části populace, ale zasáhly mnohem širší publikum. S tím bylo u některých druhů periodik spojené snížení kvality obsahu, tak aby byla přístupná co největšímu počtu čtenářů.

Emancipace společnosti přirozeně vyústila v potřebu zakládat občanské a profesní spolky a organizace. Jejich snahou bylo v případě občanských spolků vzdělávat a bavit, v případě profesních organizací šlo o prosazení společných stavovských zájmů a zlepšení sociálního postavení členů. To byl případ i prvních novinářských spolků.

1.1.1 Vývoj česko-německých vztahů 1848-1918

Během druhé poloviny 18. a první poloviny 19. století prošli Češi a Němci stejně jako mnohé jiné evropské národy procesem, během něhož se stali z etnických skupin moderními národy. Pro vývoj česko-německých vztahů v 19. století byl klíčovým rok 1848 a společenské změny, které přinesl⁴. Mezi hlavní myšlenkové cíle emancipujícího se liberálního měšťanstva během občanské revoluce 1848 patřila svoboda tisku, shromažďování a spolčování, vznik ústavního zřízení, všeobecné volební právo, sněmy zastupitelské nikoliv stavovské, rovnost národností, autonomie korunních zemí a zrušení poddanství a roboty⁵.

⁴ BENEŠ, 2002, s. 27

⁵ HORA-HOŘEJŠ, 1997, s. 105

Po krátkém období společného revolučního nadšení Čechů a Němců z pádu kancléře Metternicha a z příslibu konstitučních svobod v kabinetním listu císaře Františka Josefa I. z 8. dubna 1848, přišlo vzájemné nepochopení a odcizení. Německé prostředí ochotné akceptovat českou kulturní autonomii, však již nebylo ochotno přijmout české snahy o autonomii státní a politickou⁶. Rozbuškou ke změně vztahů mezi oběma národy byl odmítavý český postoj k začlenění českých zemí do velkoněmeckého svazku připravovaného ve Frankfurtu nad Mohanem. Národně-politická strategie Čechů vycházela z přesvědčení, že habsburská monarchie je pro malé středoevropské národy nejvhodnější formou jejich existence a ochrany – ovšem za předpokladu, že dojde k federativnímu uspořádání monarchie⁷.

Proti tomuto postoji byly formulovány první politické programy českých a moravských Němců, motivované obavou z možné české nadvlády, jež hrozila v případě uznání českých státoprávních nároků⁸.

Rok 1848 zahájil období zásadních reforem ve správním, hospodářském a politickém uspořádání země, které však trvalo příliš krátce. Brzy došlo k návratu k předrevolučním poměrům, ale jednou nastartované společenské změny nebylo již možné zcela nastavit. Vydáním tzv. Silvestrovských patentů byla v roce 1851 zrušena oktrojovaná ústava⁹ a tím i konstituční státní zřízení. Nastoupila desetiletá éra neoabsolutismu, zvaná též Bachův¹⁰ absolutismus, kdy byla veškerá státní moc soustředěna opět výhradně do rukou císaře. Některé výdobytky revoluce jako rovnost před zákonem, zrušení poddanství a roboty, zásady občanského práva či obecní samospráva zůstaly sice zachovány v platnosti, ale na druhé straně došlo ke zvýšení státního dohledu nad veřejným životem, zostření cenzury, zastavení mnoha periodik a policejnímu pronásledování politicky nepohodlných osob, veřejně činných v roce 1848.

Katastrofální stav státní pokladny a neúspěšná zahraniční politika přiměla v roce 1859 císaře Františka Josefa I. k propuštění ministra Bacha a ke znovuustavení Říšské rady¹¹. Císařství se vrátilo k ústavnímu systému, což bylo potvrzeno vydáním tzv. Říjnového diplomu v říjnu roku 1860 a únorové ústavy v roce 1861¹². Vláda byla centralizována a

⁶ BENEŠ, 2002, s. 27

⁷ KONFLIKTNÍ SPOLEČENSTVÍ, 1996, s. 9

⁸ BENEŠ, 2002, s. 27

⁹ Ústava rakouské monarchie z března 1848; oktrojovaný=vnucený bez souhlasu zastupitelského orgánu. Zdroj: Akademický slovník cizích slov II.díl, L-Ž, Praha : Academia, 1995, s.540.

¹⁰ podle Alexandra Bacha, ministra vnitra v letech 1849-1859

¹¹ POKORNÝ 1992, s. 98

¹² HORA-HOŘEJŠ, 1997, s. 213

postavena pod kontrolu dvou sněmoven – státní rady a říšské rady. Pravomoc českého i moravského zemského sněmu byla omezena natolik, že vlastně pouze volili zástupce do říšské rady. Volební klíč nepoměrně zvýhodňoval Němce, i když byly na území Čech, Moravy a Slezska menšinou. Tento systém vedl k vytvoření umělé německé většiny v parlamentu, což dále prohloubilo krizi v česko-německých vztazích¹³.

Naděje Čechů na federativní uspořádání byly definitivně zmařeny v roce 1867, kdy došlo k rakousko-uherskému vyrovnání, které zajistilo Uhrám rozsáhlou autonomii. Historické nároky zemí Koruny české nebyly uznány. Za této situace se vztahy Čechů a Němců ubíraly cestou další nacionalizace, zasahující postupně všechny oblasti života.

V posledních padesáti letech své existence byla habsburská monarchie řízena na základě liberální ústavy tzv. prosincové (1867), která zakotvila rakousko-uherské federativní uspořádání a zaručila některé občanské svobody. O demokracii v dnešním slova smyslu se rozhodně nedalo hovořit, protože všeobecné, rovné a tajné volební právo jen pro muže bylo uzákoněno až v roce 1907¹⁴.

Další nezdary v jednáních o česko-německém vyrovnání a zvláště „Badeniho krize“ v roce 1897, pramenící z protestu německých stran proti jazykovým nařízením zrovnoprávňujících češtinu s němčinou, vyvolaly rostoucí parlamentní obstrukce na straně obou národností. Tento prostředek ochromoval výraznou měrou jednání říšské rady i českého zemského sněmu. Monarchie postižená vleklou státní krizí vstupovala do první světové války bez fungujících parlamentních institucí¹⁵. K národnímu vyrovnání s Čechy do konce existence Rakouska-Uherska nedošlo, protože požadavek obnovy historického státního práva českých zemí odporoval německému programu rozdělení Čech na národnostní kraje podle jazykového klíče¹⁶.

I přes konzervativní politické postoje a problémy, které přinášelo národnostní soupeření, můžeme o období vlády císaře Františka Josefa I. (1848-1916) v habsburské monarchii mluvit jako o době, kdy probíhala všestranná modernizace vynucená potřebami industrializace. Došlo k výraznému růstu měst, k rozvoji moderní infrastruktury, především železnice. Díky těmto změnám se vytvářela moderní společnost, překonávající stavovské bariéry¹⁷. Čechy a Morava se staly hlavním průmyslovým centrem podunajské monarchie, vyrobily se zde dvě třetiny celkové průmyslové produkce.

¹³ SLÁDEK, 2002, s. 12-13

¹⁴ KONČELÍK, VEČERA, ORGSÁG, 2010, s.15-16

¹⁵ KONFLIKTNÍ SPOLEČENSTVÍ, 1996, s. 9

¹⁶ KONFLIKTNÍ SPOLEČENSTVÍ, 1996, s. 10

¹⁷ KONČELÍK, VEČERA, ORGSÁG, 2010, s. 16

1.1.2 Tisková legislativa

Zrušení předběžné cenzury císařským patentem v březnu 1848 otevřelo dosud nebyvalý prostor k rozvoji novinářství ve všech zemích habsburské monarchie¹⁸. Jednalo se o cenzuru prováděnou před vydáním periodika¹⁹. Období svobody trvalo ovšem příliš krátkou dobu a ukončilo ho vydání tiskového patentu 13. března 1849, který znamenal výrazné zhoršení dosavadních tiskových poměrů především díky zavedení kauce pro politické listy. Šlo o částku, která měla sloužit k úhradě případných pokut. Ustanovení o kaucích znemožnilo vydávání většiny novin, neboť složení kauce²⁰ bylo pro většinu vydavatelů finančně nemožné²¹. Mnohá periodika vycházela dále již jen v omezeném rozsahu jako vládní listy²².

Státní reglementace tisku byla v září 1850 rozšířena o povinnost placení inzertní daně, což zhoršilo již tak nedobrou ekonomickou situaci listů. V červenci 1851 byl ještě zaveden systém výstrah, který určoval, že po dvou písemných úředních výstrahách může být vydávání listu zastaveno pouhým administrativním úkonem. Opatření proti svobodnému rozvoji tisku byla dovršena tiskovým zákonem v roce 1852 a zavedením koncesí. Pro vydávání tisku bylo nově třeba povolení policejního ministerstva²³.

Od 60. let 19. století se v českých zemích situace v oblasti tisku naopak výrazně zlepšila, což dokládá nárůstu počtu tištěných médií. Příznivý vliv na to měla i liberalizace mediální legislativy v podobě nového tiskového zákona v březnu 1863, který přinesl i přes své nedostatky značné usnadnění podmínek práce novinářů²⁴. Vyjmul tisk z moci policejních úřadů a převedl rozhodovací a dohlížecí pravomoc na civilní instituce²⁵. Dalším přínosem bylo zrušení systému výstrah a udělování koncesí policejním ředitelstvím. Některá restriktivní opatření jako povinnost skládat kauci, platit novinový kolek za výtisk a inzertní daň zůstala však nadále v platnosti. Nově byl namísto zrušených úředních výstrah zaveden institut suspenze listu, který následoval po trojí konfiskaci listu a tzv. objektivní řízení. Objektivní řízení dávalo odpovědnost za obsah listu nikoliv autorovi, ale redakci, která text zveřejnila, což dávalo úřadům do ruky nástroj, jak najít snadnou záminku k zabavení závadného vydání novin a k vydání soudního zákazu šíření. Od konce šedesátých let do konce století došlo dalšími právními úpravami k postupnému rušení regulačních tiskových nástrojů.

¹⁸ BLODIGOVÁ, KÖPPLOVÁ, SEKERA, 2002, s. 10

¹⁹ KONČELÍK, VEČERA, ORGSÁG, 2010, s. 17

²⁰ např. ve městech s více než 60 000 obyvateli u periodika vycházejícího více než 3x týdně činila kauce 10 000 zl.

²¹ VOLF, 1933, s. 434

²² KONČELÍK, VEČERA, ORGSÁG, 2010, s. 18

²³ VOLF, 1933, s. 434

²⁴ KONČELÍK, VEČERA, ORGSÁG, 2010, s. 18

²⁵ BLODIGOVÁ, KÖPPLOVÁ, SEKERA, 2002, s. 29

Suspense listů byla zrušena v roce 1868, inzertní daň 1874, objektivní řízení 1893, kauce 1894 a novinový kolek v roce 1899²⁶.

1.1.3 Technické předpoklady rozvoje tisku

V šedesátých a sedmdesátých letech 19. století došlo v Čechách a na Moravě k velkému hospodářskému rozmachu. Kromě technického pokroku k tomu podstatnou měrou přispěla i liberálnější právní úprava podnikatelského prostředí. Byl to nový živnostenský řád, který odstranil zbytky cechů a obchodní zákoník, kterým byla upravena svoboda podnikání. V průmyslu se prosadila strojní velkovýroba, která nahradila manufaktury. Hospodářský růst doprovázel výrazný rozvoj infrastruktury, především výstavba železniční sítě a rozvoj telekomunikací, čemuž byla v Rakousku-Uhersku věnována velká péče²⁷. Vývoj nových technologií urychlil industrializaci a urbanizaci monarchie.

Ještě na počátku 19. století bylo tiskařství jediným technickým prostředkem šíření informací, což se díky zásadnímu průmyslovému a technologickému pokroku v 19. století změnilo. K rozvoji a zkvalitnění novinového zpravodajství přispěly vynálezy telegrafu, telefonu, gramofonu, psacího stroje a fotografie. Pro samotnou práci novináře, její usnadnění a urychlení, měl význam především telefon, telegraf a psací stroj²⁸. V roce 1889 se uskutečnilo první telefonické spojení mezi Prahou a Vídní. O sedm let později byla tato trasa rozšířena ještě o Berlín²⁹. Rychlejší a levnější distribuci periodického tisku umožnil v první řadě masivní rozvoj železnice na českém území společně se zdokonalující se poštovní sítí.

Na základě tohoto vývoje začaly být kladeny vyšší požadavky i na kvalitu tiskařské práce. Naplno se to projevilo ve vývoji nových technik tisku, tiskařských barev a výroby papíru. Vynález rotačky umožnil mnohonásobně zvýšit rychlost výroby a počet výtisků jednoho vydání a zasáhnout tak širší skupinu příjemců³⁰. Náklady na pořízení rotačky byly vysoké a vydavatelé tak byli nuceni, za cenu zvýšení nákladu listu, hledat způsoby, jak oslovit větší počet čtenářů přizpůsobováním obsahu a formy potřebám a vkusu co nejširšího počtu příjemců³¹. Pro ekonomickou stabilitu listu bylo přínosem výrazné zvýšení zájmu o reklamní a inzertní plochy v novinách. Začaly se objevovat nové typy reklamních sdělení jako reklama

²⁶ BERÁNKOVÁ, 1980, s. 148-149

²⁷ HORA-HOŘEJŠ, 2000, s. 169

²⁸ EFMERTOVIČ, 1998, s. 406)

²⁹ BLODIGOVÁ, KÖPPLOVÁ, SEKERA, 2002, s. 12

³⁰ KÖPPLOVÁ, KÖPPL, 1989, s. 222

³¹ BLODIGOVÁ, KÖPPLOVÁ, SEKERA, 2002, s. 12

na průmyslové výrobky, na obchod a služby, oznámení o emisi akcií a zprávy akciových společností apod.³².

Polygrafický průmysl v českých zemích držel krok se světovým vývojem tiskařských strojů. Na konci 19. století se začaly uplatňovat řádkové sázecí a rotační stroje, na začátku 20. století i ofsetové tiskařské stroje. Kromě zlepšení kvality a rychlosti tisku se musely tiskárny vyrovnat i s poptávkou po rozmanitějších druzích tiskovin. Vedle novinové a časopisecké produkce a tisku knih, to byly kalendáře, mapy, reklamní letáky a prospekty apod. Nejběžnější tiskovou technikou zůstal i nadále knihtisk³³.

1.2 Vývoj německého tisku v českých zemích

Německý tisk zaujímal v českých zemích až do 80. let 19. století v počtu vydávaných titulů přední postavení. Rovněž úroveň a kvalita německého tisku byla až do doby českého národního obrození vyšší. Důvodem byla germanizace obyvatelstva, kdy se němčina stala jazykem vzdělanější části společnosti.

1.2.1 Německý tisk před rokem 1848

V 17. století v době, kdy v Evropě začaly vycházet první noviny, ztratily české země po bitvě na Bílé hoře (1620) svou samostatnost. Došlo k prosazení němčiny jako úředního a vyučovacího jazyka. Je pochopitelné, že v takových podmínkách, začaly první tištěné periodické noviny na našem území vycházet v německém jazyce. Počátek periodického zpravodajství je v českých zemích obdobně jako jinde v Evropě spojen s funkcí dvorských poštovníků³⁴.

K vydávání prvních periodických tištěných novin na území Čech došlo v roce 1658, kdy pražská nakladatelka Ludmila Sedlčanská vydala **Ordinary wochentliche Postzeitungen** (1658-1672) v německém jazyce. Noviny, které vycházely dvakrát týdně - ve středu a v sobotu, byly poskládány z článků z jiných německých listů. Jejich vydávání bylo privilegováno výhradně majitelce tiskárny. Privilegování tiskaře vytvořilo základní podmínku pro fungování novin v tehdejší společnosti. Zaručovalo ochranu vrchnosti vydavateli před

³² KÖPPOVÁ, KÖPPL, 1989, s. 224

³³ EFMERTOVÁ, 1998, s. 405 a s. 409

³⁴ KUBÍČEK, 2009, s. 362

konkurencí a zajišťovalo pomoc poštmistra při obstarávání informací z jiných listů a při distribuci novin³⁵.

Na Sedlčanskou navázal další privilegovaný pražský tiskař Jan Arnolt z Dobroslavína a jeho dědicové, kteří tiskli v Praze poštovské noviny, závislé na zprávách doručených poštou říšskou nebo vídeňskou, až do roku 1744. Na Moravě došlo k vydávání periodického tisku později, protože zde mělo dominantní postavení vídeňské zpravodajství a jeho periodika. Obdobně tomu bylo ve Slezsku, kam byly dodávány noviny z polské Vratislavy³⁶.

Znakem určitého uvolnění dozoru nad tiskem v rakouské monarchii byl v 50. letech 18. století vznik nového druhu novin. **Intelligenzblatt** česky návěstník či oznamovatel byl komerčně orientovaný tisk zaměřený na ekonomické informace a informace o lokálním trhu. Kromě informační funkce nabízel služby jako zveřejňování inzerátů a oznámení. Návěstník lze považovat za předchůdce časopisů³⁷. První návěstník začal v Praze vycházet podle vídeňského vzoru v lednu 1753 pod jménem **In Königreich Böhme** s podtitulem *Wochentliche Frag-und Anzeigs-Nachrichten* (1754). Později na něj navázal **Prager Intelligenzblatt** (1773-1777). Ani Brno nezůstalo v tomto směru pozadu a od roku 1762 zde byl tištěn návěstník s titulem **Wochentlicher Intelligenz-Zettel** (1762-1765), později pod názvem **Brünner Zeitung** (1778-1921)³⁸.

Další významná pražská tiskařská rodina Rosenmüllerových vydávala od roku 1710 **Prager Post-Zeitungen** (1710-1780). Tento titul později převzal tiskař a nakladatel Jan Schönfeld, majitel moderního tiskařského závodu, který se velmi zasloužil o pozvednutí úrovně novin Čechách. Jeho **Kaiserliche Königliche privilegirte Prager Oberpostamtzeitung** (1781-1814) přinášely již plnohodnotné zpravodajství a nebyly pouhou levnou náhražkou novin vídeňských či jiných zahraničních, ale staly se jejich vážným konkurentem³⁹. Jejich obdobou v Brně byl **Patriotisches Tageblatt für die Kaiserl.Königl.Erblande** (1800-1805)⁴⁰.

První opravdový rozkvět tisku a novinářství v rakouské monarchii nastal díky osvíceneckým reformám Josefa II. v 80. letech 18. století. Skončila doba privilegovaných novin a byl otevřen prostor konkurenci na novinovém trhu⁴¹.

³⁵ ŠIMEČEK, 2008, s. 9 a s. 12

³⁶ ŠIMEČEK, 2008, s. 8

³⁷ ŠIMEČEK, 2008, s. 14

³⁸ KUBÍČEK, 2009, s. 362

³⁹ ŠIMEČEK, 2008, s. 15

⁴⁰ KUBÍČEK, 2009, s. 363

⁴¹ KUBÍČEK, 2009, s. 362

Rostoucí zájem o novinové zpravodajství podnítil v roce 1793 vznik druhých politických novin v Praze **Prager neue Zeitung** (1793-1802). Jejich vydávání je spojeno s vídeňským tiskařem Trattnerem, který začal své aktivity rozvíjet i v Praze a začal tak konkurovat Schönfeldovi. Ještě v roce jejich vzniku s nimi začala vycházet příloha **Tägliche Nachrichten** (Denní zprávy), které se staly prvním deníkem v českých zemích. Existence denních zpráv nebyla dlouhá, protože byla spjata s přechodným zájmem čtenářů o válečné zpravodajství⁴².

Německy psané noviny měly na konci 18. století v českých zemích výsadní postavení, úřady, ale i vzdělanou vrstvou společnosti, byly chápány jako periodikum určené pro zemskou společnost jako celek, zatímco české noviny byly určeny pouze pro tu část obyvatel, která neuměla německy⁴³.

1.2.2 Německý tisk v letech 1848-1918

V dalším přirozeném rozvoji bránily tisku v rakouské monarchii státní omezení, především povinnost předložit tisky k cenzuře⁴⁴.

Skutečně přelomovou událostí pro další vývoj tisku byly revoluční události roku 1848, které mezi občanskými svobodami přinesly i svobodu tisku a zrušení cenzury. To se projevilo výrazným nárůstem počtu německých i českých periodik na území celé monarchie⁴⁵. I přesto, že se situace brzy změnila a byl obnoven tlak úřadů na regulaci periodického tisku, postavení novin jako prostředku hromadné komunikace, politického působení, stejně jako obhajoby veřejných zájmů již nebylo možné zvrátit⁴⁶.

Nástupem neoabsolutismu došlo ke zrušení tiskových svobod nastolených v roce 1848 a nastavení nových pravidel pro tisk. Soubor restriktivních opatření vedl k zastavení mnoha listů buď z důvodů ekonomických či úředním zákazem. Tento jev se v českých zemích nevyhnul ani periodikům německým, ale větší míře postihl tisk český. Na začátku padesátých let vycházelo v Praze pět německých politických deníků: **Prager Zeitung** (1814-1918), **Constitutionelles Blatt aus Böhmen** (1848-1852), **Bohemia** (1828-1938), **Staatsbürgerzeitung** (1852-53), **Tagesbote aus Böhmen** (1852-1879) a **Prager**

⁴² ŠIMEČEK, 2008, s. 16

⁴³ ŠIMEČEK, 2008, s.15

⁴⁴ KUBÍČEK, 2009, s.363

⁴⁵ ŠIMEČEK, 2008, s. 35

⁴⁶ KÖPPOVÁ, 2004, s.55

Morgenpost (1857-1864) a pouhé dva politické tituly české: vládní **Pražské noviny**⁴⁷ (1719-1864) a **Pražský prostonárodní list** (1851-1852)⁴⁸.

Počet německých periodik se v letech 1850-1860, v období největších tiskových regulačních zásahů, pohyboval mezi 41 až 50 tituly. Naproti tomu český tisk dosahoval počtu 13-20 titulů⁴⁹. Politika zemské vlády v českých zemích v tomto období preferovala Prager Zeitung jako politické „vládní“ noviny určené pro Čechy a Brüner Zeitung jako vládní list pro Moravu a Slezsko⁵⁰. Potlačení politického obsahu novin a výrazné omezení jejich zpravodajské funkce bylo podnětem pro výraznější **rozvoj regionálního tisku**. Zprávy lokálního charakteru nebyly pod tak přísným dohledem cenzury a zajímavým ekonomickým parametrem byla výrazně nižší kauce pro tisk vydávaný v menších městech⁵¹.

Nový tiskový zákon z roku 1862 znamenal oživení spolkového života a novou vlnu ve vydávání tisku. Ve struktuře německého tisku v českých zemích můžeme zaznamenat dvě skupiny periodik. Vedle lokálního většinou nepolitického tisku („**Volksprese**“) se rozvíjely či od 60. let nově vznikaly zpravodajské politické deníky liberálního zaměření tzv. „**Grossprese**“⁵². Přední postavení mezi nimi zaujímal deník **Deutsche Zeitung Bohemia** a od roku 1876 se vedle něj zařadil list **Prager Tagblatt**. Charakteru zpravodajského deníku, tím že kromě místních zpráv nabízela i vnitropolitické a zahraniční zpravodajství, se blížila i mnohá regionální periodika jako **Reichenberger Zeitung** (1860-1938), **Aussiger Tagblatt** (1857-1941), **Tagesbote aus Schlesien** (1850-1945) a **Teplitz-Schönauer Anzeiger** (1861-1941)⁵³.

Tisk lokální a zemský byl od 60. let 19. století rozšířen o **tisk stranický**. Jednalo se o listy politických stran zaměřené nacionálního, křesťansko-sociálního a sociálnědemokratického⁵⁴. Německý tisk se od 90. let 19. století velkou měrou rozvíjel hlavně v regionech, především v příhraničních oblastech tradičně osídlených německým obyvatelstvem. Mnohá německá regionální periodika se postupně profilovala jako stranicky

⁴⁷ Nejstarší české periodické noviny. Začaly vycházet 4.2.1719 jako *Sobotní (Outerní) pražské poštovské noviny* u pražského tiskaře Rosenmüllera. Zanikly v roce 1772 a znovu obnoveny v lednu 1782. Krátce na to přešly do majetku knihtiskaře Schönfelda. Jejich pokračovateli byly od r.1824 v Haasově tiskárně tištěné Pražské noviny. V době bachovského absolutismu vycházely jako vládní deník. Po obnovení ústavního života v 60. letech 19. století ztratily čtenáře a r.1864 zanikly. Viz. KUBÍČEK, 2008.

⁴⁸ VOLF, 1933, s. 434; KUBÍČEK, 2008

⁴⁹ ŠIMEČEK, 2008, s. 34

⁵⁰ ŠIMEČEK, 2008, s. 35

⁵¹ KÖPPLOVÁ, 2004, s. 56

⁵² KÖPPLOVÁ, 2004, s. 57

⁵³ údaje o období, kdy periodika vycházela: Moravské zemské muzeum Brno, elektronická databáze Českých a moravských periodik, dostupné z <https://aleph.mzk.cz/F/CA4NMJJC5XK3EK832MFHQXKTGMV5JJ41GLJN2IJ5ANKVXQDL16-47475?func=find-a-0> a KUBÍČEK, 2008.

⁵⁴ KUBÍČEK, 2009, s. 364

zaměřená. Významnějšího postavení mezi nimi dosáhly **Aussiger Tageszeitung** a **Das Volksrecht**⁵⁵.

Na Moravě si přední postavení mezi německými periodiky vybudoval list **Tagesbote** (1850-1945) s redakcí v Brně. Zprvu vycházel pod názvem **Fremdenblatt** jako deník složený z převzatých zpráv. Po uvolnění tiskových poměrů v 60. letech 19. století se profiloval jako liberální deník prosazující reformy monarchie s velmi dobrou úrovní zpravodajství politického a kulturního. Obdobně orientovaný byl i další brněnský list **Mährischer Korrespondent** (1861-1917). Vedle jmenovaných patřil mezi významná periodika v moravské metropoli i **Brünner Zeitung** s tradicí od roku 1778, který se ovšem omezoval na úřední zprávy. Dalším významným periodikem byly olomoucké listy **Die Neue Zeit** (1848-192) s celomoravským dosahem a konzervativní **Olmützer Zeitung** (1875-1904). Ve Slezsku byl rozšířen deník **Troppauer Zeitung** (1853-1917), založený především na úředních zprávách a čtenářsky zajímavější list **Silesia** (1860-1939)⁵⁶.

V přehledu německého tisku, vycházejícího v českých zemích, je třeba zmínit německé historicko-vlastivědné časopisy. Jsou zajímavé svými výborně a obšírně zpracovanými studiemi, které jsou jako zdroj informací o regionálním místopisu přínosné dodnes⁵⁷. Příkladem je čtvrtletník **Mitteilungen des Nordböhmisches Excursions-Clubs**⁵⁸ vydávaný vlastivědným spolkem Nordböhmisches Excursions Club v České Lípě od roku 1878 až do roku 1938. Časopis se stal předním periodikem svého typu a soustředil se především na historickou vlastivědu severních Čech, Českého středohoří a Polabí.⁵⁹

Podskupinu kategorie historicko-vlastivědných časopisů tvoří časopisy německých turistických spolků, které byly specializovány pouze na konkrétní region. Mezi nejznámější a nejrozšířenější patřil měsíčník **Nordböhmisches Touristen Zeitung** vydávaný v letech 1885-1890⁶⁰ v Ústí nad Labem. Jeho nástupcem se v roce 1891 stal titul **Aus deutschen Bergen**⁶¹.

⁵⁵ KÖPPLOVÁ, 2004, s. 59

⁵⁶ KUBÍČEK, 2009, s. 364-365

⁵⁷ KUBÍČEK, 2009, s. 365

⁵⁸ Od roč. 38 (1915) pod názvem Mitteilungen des Nordböhmisches Vereines für Heimatforschung und Wanderpflege. -- Česká Lípa : Nordböhmisches Verein für Heimatforschung und Wanderpflege. Roč. 1 (červen 1878) - 41 (1918), 42 (březen 1919, č. 1) - 61 (1938, do č. 3/4)

⁵⁹ Knihovna Vlastivědného muzea a galerie v České Lípě, dostupné z http://www.muzeumcl.cz/historie_knihovny.html

⁶⁰ Nordböhmisches Touristen-Zeitung : Blätter für Touristik und Heimatskunde. Central-Organ für die touristischen, Gebirgs-, Anpflanzungs-, Verschönerungs- und ähnlichen Vereine im nördlichen, nordöstlichen und nordwestlichen Böhmen. Roč. 1 (1. leden 1886, č. 1) - 5 (1. prosinec 1890, do č. 12)

⁶¹ Aus deutschen Bergen: Blätter für Touristik und Heimatskunde. F.W. Krondorf. Roč. 6 (1. leden 1891, č. 1) - 16 (15. prosinec 1901, do č. 12)

Svou působností obsáhly tyto časopisy celé severní Čechy a dokonce i Sasko. Na Moravě vycházel dlouhou dobu (1882-1937) časopis *Altwater*⁶² (Jeseník)⁶³.

Poměr německých novin k současně vycházejícím českým novinám se ve druhé polovině 19. století začal velmi měnit. V roce 1848 vycházelo celkem 64 titulů, z toho 62 % německých. V roce 1855 tento podíl stoupl ještě na 77,5 % ve prospěch německých periodik, aby o čtvrtstoletí později začal výrazně klesat. Český tisk v 80. letech 19. století v počtu vydávaných titulů předčil tisk německý⁶⁴.

1.2.3 Německý tisk v letech 1918-1938

Zatímco se český tisk v období první republiky ubíral, obdobně jako jiné evropské země, cestou výrazné koncentrace tisku do rukou velkých vydavatelských koncernů, o německém tisku toto neplatí. Německý tisk si stále zachovával výraznou regionálnost a vlastnickou rozmanitost⁶⁵.

Struktura německého tisku, tak jak se utvořila v rakouské monarchii na konci 19. století, přešla do nové Československé republiky. Mezi německými tzv. velkými deníky si nadále udržovaly výsadní postavení dva listy, *Deutsche Zeitung Bohemia* a *Prager Tagblatt*.

Deutsche Zeitung Bohemia se stal deníkem již v roce 1848, když dvacet let předtím vycházel jako beletristické noviny. Svým charakterem se řadil mezi listy liberálního směru s nacionálním podtextem. Oficiálně sice nešlo o stranický list, ale byl blízký Německé demokratické svobodomyšlné straně. Přední redaktor deníku *Bohemia* Franz Bacher byl členem této politické strany a od roku 1931 jejím poslancem v parlamentu⁶⁶. Zpravodajství dosahovalo vynikající úrovně odborné i literární. Redaktorem tohoto listu byl například Egon Ervin Kisch⁶⁷.

Prager Tagblatt vycházel jako deník od svého prvního vydání 28. prosince 1876 až do zastavení v březnu 1939. Na rozdíl od *Deutsche Zeitung Bohemia* byl jeho styl modernější a blízký německých aktivistickým stranám. Řadil se mezi deníky liberálně demokratické. Mezi jeho přispěvateli byl i spisovatel Max Brod na pozici divadelního a hudebního kritika⁶⁸.

⁶² *Altwater*: Organ des mährisch-schlesischen Sudetengebirgsvereins. Freiwaldau: A. Blažek. Roč. 1 (1882) - 56 (listopad-prosinec 1937)

⁶³ KUBÍČEK, 2009, s. 365

⁶⁴ PRZEDAK, 1904

⁶⁵ KÖPPLOVÁ, 2004, s.55

⁶⁶ ŠEBEK, s.888-89

⁶⁷ KÁRNÍK, 2000 s. 334

⁶⁸ KÁRNÍK, 2000, s. 334

Německé stranické listy hrály obzvláště v regionech stále důležitější roli. **Deutsche Landpost** byla hlavním orgánem německé agrární strany, až do chvíle než strana podlehla Henleinovi. Pro nechvalně známou Německou národně socialistickou dělnickou stranu byl až do jejího rozpuštění v roce 1933 ústředním listem **Der Tag**. Další nacionálně orientovaná strana Deutsche Nationalpartei vydávala v Děčíně **Nordböhmisches Tagblatt**. Německá sociální demokracie (Deutsche sozial-demokratische Arbeiterpartei) měla nejpropracovanější síť periodik již z doby Rakouska-Uherska a disponovala tak mnoha tituly stranického tisku. Přední místo mezi nimi si v roce 1921 vydobyl **Sozialdemokrat**. Doplnovala ho regionální stranická periodika jako teplická **Freiheit**, **Volkswille** v Karlových Varech nebo **Nordböhmisches Volksbote** v Podmoklech. Mezi sociálními demokraty se krátce po ustavení strany v roce 1919 začal projevovat, díky působení radikálního levicového křídla, ideový rozkol. Radikalizovaná část strany začala v Liberci vydávat vlastní časopis **Vorwärts**. V roce 1920 došlo k definitivnímu oddělení levicového křídla a jeho začlenění do nově vznikající československé komunistické strany KSČ. Oslabení německých sociálních demokratů a ztráta části členské základny se projevila i v poklesu nákladu sociálně demokratického tisku o třetinu a snížením počtu jeho titulů⁶⁹.

1.2.4 Německý tisk v letech 1939-1945

Zásadní změnu ve struktuře německého tisku v Československu znamenalo nejprve odtržení pohraničních území v roce 1938 a o půl roku později vytvoření protektorátu Čechy a Morava⁷⁰. Protektorátní vyhlášky a nařízení představovaly pro velkou část českého ale i německého tisku konec jejich existence. V roce 1938 zanikly velké německé deníky s dlouholetou tradicí Prager Zeitung, který vycházel 259 let, Deutsche Zeitung Bohemia s tradicí 111 let a Prager Presse vydávaný 17 let. O rok později zanikl i Prager Tagblatt, jehož redakci přebíral nově vytvořený Der Neue Tag, stranický orgán Úřadu říšského protektora. V roce 1942 vycházelo v Čechách a na Moravě již jen 79 titulů českých a 52 německých, což je ve srovnání s čísly předválečnými přibližně 5 % původního počtu⁷¹.

Definitivní zánik bohaté a dlouhé tradice německého tisku na českém území znamenal díky známým historickým okolnostem rok 1945.

⁶⁹ ŠEBEK J., s. 865-66

⁷⁰ KÖPPOVÁ, 2004, s.75

⁷¹ KUBÍČEK, 2009, s. 367

1.3 Rozvoj spolkové činnosti od pol. 19. století v českých zemích

Rozvoj spolkového života v 19. století, především v jeho druhé polovině, je v Rakousku spojen s utvářením občanské společnosti a národních hnutí⁷². Období politického liberalismu 60. let bylo příznivé k postupnému uvolňování podmínek spolkového života⁷³. Projevilo se to vydáním dvou pro rozvoj spolků klíčových zákonů – zákona o právu spolčovacím a zákona o právu shromažďovacím v roce 1867. Systém povolování spolků se vrátil k ohlašovací povinnosti. Součástí ohlášení musely být i podrobné stanovy nově založeného spolku, aby mohla být posouzena míra případné nebezpečnosti spolku pro stát. Tato právní úprava byla platná až do zániku monarchie v roce 1918 a jako novelizovaná ji převzala i Československá republika⁷⁴.

Rozvoj spolků se promítl i do česko-německých vztahů. Jedním z důsledků národního vymezení obou národností na našem území se stalo zakládání „národních obranných spolků“ a svépomocných organizací k podpoře národních kultur a k posílení národního sebevědomí. Počet spolků založených Čechy či Němci poměrně rychle rostl. Jednalo se o jakési soupeření, na každý nový spolek na straně jednoho národa bylo třeba okamžitě reagovat založením stejného na straně druhé⁷⁵. Činnost spolků zaujímala širokou a vlivnou součást českého i německého veřejného života⁷⁶.

Vedle spolků zájmových začaly vznikat i spolky stavovské nebo profesní. Mezi prvními profesními sdruženími v českých zemích byl založen spolek pražských typografů Typografia v roce 1862⁷⁷.

1.3.1 Historie novinářských organizací a spolků

V poslední čtvrtině 19. století se zvýšil počet titulů periodického tisku a současně počet novinářů. Novináři si po vzoru ostatních již organizovaných profesních skupin začali uvědomovat význam profesního sdružování a společného postupu ve vyjednávání pracovních podmínek se zaměstnavateli. Týkalo se to hlavně mzdových požadavků, délky pracovní doby, penzijního pojištění a dalších sociálních výhod⁷⁸.

⁷² LAŠTOVKA, 1998, s. 7 a s. 9

⁷³ BLODIGOVÁ, KÖPPLOVÁ, SEKERA, 2002, s. 33

⁷⁴ LAŠTOVKA, 1998, s. 12

⁷⁵ POKORNÝ, 1992, s.129

⁷⁶ KUBŮ, 2002, s. 33

⁷⁷ BLODIGOVÁ, KÖPPLOVÁ, SEKERA, 2002, s. 33

⁷⁸ BLODIGOVÁ KÖPPLOVÁ SEKERA, 2002, s. 39

Vznik a existence novinářských organizací je odrazem rozvoje tištěných médií a profesionalizace žurnalistického povolání. První novinářskou organizací na světě byla vídeňská Concordia, založená v roce 1859⁷⁹. České země nezůstaly pozadu a první novinářské spolky zde začaly vznikat v poslední čtvrtině 19. století. Jednalo se o profesní organizace, usilující o zlepšení pracovních a sociálních podmínek novinářů a ochranu pracovních vztahů vůči zaměstnavateli i státu⁸⁰. Plnily rovněž podpůrnou sociální funkci. Pro tyto účely zřizovaly penzijní, vdovské a sirotčí fondy a poskytovaly svým členům finanční příspěvky v případě nezaměstnanosti či hmotné nouze v nemoci či invaliditě.

1.3.2 První novinářská organizace Concordia

Myšlenky na založení novinářské organizace v Rakousku se objevily v době občanské revoluce v roce 1848, kdy v podunajské monarchii zavládla na několik měsíců svoboda tisku, aby byla poté restaurací předrevolučních poměrů opět potlačena. Jedním z impulsů, předcházejícím vzniku organizace, byl benefiční večer pořádaný 23. 1. 1859 v domě známého vídeňského básníka a divadelního ředitele Johanna Nepomuka Nestroye za účelem získání finančních prostředků pro kolegu trpící hmotnou nouzí. Úspěch večera přivedl organizátory na myšlenku založit podpůrný spolek novinářský. Kromě dobročinné a podpůrné činnosti oznámila Concordia úřadům rovněž záměr „povznesení veřejného života“, což vzbudilo obavy z možného nežádoucího ovlivňování veřejného mínění a žádost o povolení spolku byla vídeňským policejním ředitelstvím v červnu 1859 zamítnuta. Nezapomeňme, že se jednalo o dobu ještě doznívajícího absolutismu.“. Po úpravě stanov bylo žádosti 23. srpna 1859 vyhověno. Mezi zakládajícími členy byl i básník Nestroy⁸¹.

Oficiální dějiny spolku uvádí, že **Concordia byla slavnostně vyhlášena 7. listopadu 1859** v Theater an der Wien ve Vídni. Stala se první novinářskou organizací nejen v Rakousku, ale i na světě. Ve zprávě Pražských novin z 11. listopadu 1859 o slavnosti konané u příležitosti 100. výročí narození Schillera ve Vídni se o Concordii hovoří jako o již existující organizaci „...Slavnost počala v pondělí, 7. listopadu, velkou akademií, uspořádanou od Konkordie (jednoty žurnalistů a spisovatelů)...“⁸². Je jisté, že právě 7. listopad 1859 byl prvním veřejným vystoupením Concordie, a proto je tento den oslavován

⁷⁹ HOFER, 2009

⁸⁰ KONČELÍK, VEČERA, ORGSÁG, 2010, s. 67

⁸¹ EPPPEL, 1984, s. 17-28

⁸² Článek v krátkém přehledu zpráv, bez jména autora. PRAŽSKÉ NOVINY, 11. 11. 1859, s. 1. Digitální knihovna Kramerius. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz>

jako oficiální datum vzniku spolku, i když byl spolek úředně zaregistrován o několik měsíců dříve⁸³.

Jak bylo již zmíněno, původně byla Concordia založena a povolena jako dobročinný podpůrný spolek pro nemocné a zchudlé novináře. Později pro tento účel vytvořila vlastní penzijní fond (1872), fond pro seniory a invalidy (1898), nemocenskou pokladnu s vlastní ozdravovnou (1902) a pokladnu pro vdovy (1917)⁸⁴. V roce 1865 došlo ke změně statutu a Concordia byla zaregistrována jako stavovská novinářská organizace. Cílem a hlavní myšlenkou zakladatelů bylo dosažení svobody tisku, dodržování lidských práv, zastupování zájmů novinářů, ale rovněž sebeuvědomění si poslání novinářského stavu⁸⁵.

Spolek byl v 80. letech 19. století považován za liberální a židovský. Dochovala se zpráva policejního agenta, ve které o Concordii informuje jako o „...prosáklé svobodnými zednáři, takže se dá hovořit o samostatné zednářské lóži...“. Mezi členy se skutečně nacházela většina liberálních intelektuálů a poměrně velká část z nich byla židovského původu, ale fáma o zednářské lóži vznikla pravděpodobně z toho, že v té době skutečně existovala zednářská lóže stejného názvu⁸⁶.

Až do začátku druhé světové války byla Concordia jednou z nejvýznamnějších a nejvlivnějších organizací v Rakousku. Brzy po svém vzniku se stala centrem veřejného a kulturního života ve Vídni. Četných akcí jako byly koncerty, přednášky, bankety a dodnes pořádaný prestižní ples (Concordia-Ball) se zúčastňovaly společenské špičky, vědci, ministři a diplomaté. Přední hudební skladatelé doby jako byl Puccini, Strauss a Lehár věnovali pro plesy Concordie dokonce své skladby⁸⁷.

Concordia si vydobyla uznání i na mezinárodní scéně. Když se v roce 1903 americký tiskový magnát Joseph Pulitzer rozhodl věnovat téměř 2,5 milionu dolaru na založení vysoké školy pro novináře, oslovil právě Concordii s žádostí o odborný posudek jaký nejlepší postup zvolit. Podle výroční zprávy spolku z roku 1903 nedopadla tato záležitost příliš šťastně. Představenstvo Concordie se sice shodlo na velkém významu praktického vzdělávání, kdy by se adeпти žurnalistiky přímo v praxi seznamovali s procesem tvorby novin, ale tak dlouho zvažovalo různé další návrhy, až se v tisku objevila zpráva, že problém zřízení vysoké školy pro žurnalisty byl již na „druhé straně oceánu s americkou rychlostí vyřešen“. Z odborného

⁸³ EPPEL, 1984, s. 28

⁸⁴ HOFER, 2009

⁸⁵ www.concordia.at

⁸⁶ HOFER, 2009

⁸⁷ HOFER, 2009

posudku tedy sešlo⁸⁸. I přesto se Concordia svou jinak úspěšnou činností stala inspirací pro vznik profesních novinářských organizací na celém světě.

1.3.3 Novinářské organizace v českých zemích

Předtím než se budeme věnovat německým novinářským organizacím v českých zemích, je třeba zmínit první novinářskou organizaci na našem území, kterou byl **Spolek českých žurnalistů** (1877-1939). Spolek se stal po Concordii druhou novinářskou organizací založenou v Rakousku-Uhersku a zároveň první českou. Snahy o vytvoření profesního sdružení českých žurnalistů byly dle vzpomínek redaktorů Národních listů zaznamenány již v 60. letech 19. století⁸⁹.

Ustavující valná hromada spolku žurnalistů se konala 18. 11. 1877 a pro tento účel byly vypracovány „stanovy na základě vídeňské Konkordie“, jak s předstihem informovaly Národní listy⁹⁰. Následující den se čtenáři na titulní straně stejného periodika dozvěděli, že „...účelem spolku jest péče o prospěch stavu žurnalistického a vzájemná podpora pro případ nemoci neb fysické neschopnosti k práci...“⁹¹. Své ustavení oznámil Spolek svému „vzoru“ Concordii dopisem, kde zdůraznil totožné stavovské zájmy obou organizací. Obě profesní organizace v pozdějších letech spolupracovaly při řešení novinářských otázek⁹².

Mezi první úspěchy činnosti Spolku českých žurnalistů a příklady stavovské spolupráce patřilo zastavení vydávání pondělních ranních novin v září 1882. Pro novináře a typografy to znamenalo alespoň jeden den pracovního volna v týdnu⁹³. Za tímto úspěchem stál společný nátlak profesní organizace typografů Typografické besedy a dvou nejvýznamnějších novinářských organizací v Rakousku vídeňské Concordie a Spolku českých žurnalistů, jak o tom na svých stránkách informoval Pražský deník⁹⁴. O stejnou věc se více než deset let předtím neúspěšně pokoušela Typografická beseda sama⁹⁵.

⁸⁸ EPEL, 1984, s. 138

⁸⁹ BLODIGOVÁ, KÖPPOVÁ, SEKERA, 2002, s.33

⁹⁰ „Spolek českých žurnalistů v Praze“. NÁRODNÍ LISTY, 18. 11. 1877, s. 3. Digitální knihovna Kramerius. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz>

⁹¹ Článek bez názvu v přehledu denních zpráv. NÁRODNÍ LISTY, 19. 11. 1877, s. 1. Digitální knihovna Kramerius. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz>

⁹² HUDEC a kol., 1987, s. 23

⁹³ Článek bez názvu v přehledu denních zpráv. NÁRODNÍ LISTY, 10. 9. 1882, s. 2. Digitální knihovna Kramerius. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz>

⁹⁴ „Zastavení pondělních listů“. PRAŽSKÝ DENNÍK, 6. 6. 1882, s. 2. Digitální knihovna Kramerius. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz>

⁹⁵ „Sdělení správního výboru Typografické Besedy: Ctěnému obecnstvu k laskavému povšimnutí“.

NÁRODNÍ LISTY, 8. 10. 1871, s. 8. Digitální knihovna Kramerius. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz>

V roce 1878 zavedlo vydavatelství deníku Politik pro své redaktory služební smlouvu o oboustranné tříměsíční výpovědní lhůtě a poskytnutí třítydenní placené dovolené. Mezi novinářskou veřejností se jednalo o naprostou senzaci a přelomovou událost. Spolek českých žurnalistů proto začal vyvíjet snahy sjednat obdobné zaměstnanecké výhody i v ostatních vydavatelstvích. Na rozdíl od později založené německé novinářské organizace Reichsgewerkschaft der deutschen Presse se jim tento záměr nezdařil⁹⁶. Spolek českých žurnalistů byl i přesto první stavovskou organizací v českých zemích, která svým členům zajišťovala penzijní pojištění, podporu v době nemoci nebo pracovní neschopnosti a finanční podporu pro pozůstalé vdovy a sirotky⁹⁷.

1.3.4 Německé novinářské organizace před rokem 1918

Německou odpovědí na založení profesní organizace českých novinářů byl o deset let později **Verband der deutschen Journalisten in Böhmen**⁹⁸ (1887-1938) se svým penzijním fondem **Pensions-Institut des Verbandes der Deutschen Journalisten in Böhmen**⁹⁹ (1893-1938). Penzijní ústav vyplácel členům penzi od dosaženého 55. roku, v případě nevratné invalidity i před dovršením této věkové hranice. Mezi předsedy fondu patřil i Dr. Ernst Rychnovsky, redaktor Prager Tagblatt, člen mnoha dalších německých novinářských spolků (např. Syndikat der Prager Tagespresse, Vereinigung der deutschen Zeitungs-Korrespondenten a Reichsgewerkschaft der deutschen Presse) a významná osobnost mezi německými žurnalisty v Československu¹⁰⁰.

Později vznikl **Syndikat der Prager Tagespresse**¹⁰¹ (1911-1938), jehož jednatelem byl JUDr. Franz Bacher, redaktor listu Deutsche Zeitung Bohemia, od roku 1919 čelný představitel největší německé novinářské organizace na českém území Reichsgewerkschaft der deutschen Presse. Ze stejné organizace byly ve vedení syndikátu ještě Dr. Ernst Rychnovsky a Moritz Wien, oba z německého politického listu Prager Tagblatt¹⁰². Organizací s pouze čtyřletou existencí byl **Verein Deutsche Presse in Böhmen**¹⁰³ (1914-1918). Výčet

⁹⁶ HUDEC a kol., 1987, s. 24 a s. 38

⁹⁷ ŠIK, 1976, s. 24

⁹⁸ Svaz německých žurnalistů v Čechách

⁹⁹ Penzijní institut Svazu německých žurnalistů v Čechách

¹⁰⁰ ROČENKA ČESKOSLOVENSKE REPUBLIKY, 1925, s. 110

¹⁰¹ Syndikát pražského denního tisku

¹⁰² ROČENKA ČESKOSLOVENSKE REPUBLIKY, 1925, s.110

¹⁰³ Spolek německého tisku v Čechách

uzavírá spolek s ještě kratším trváním **Organisation der Prager deutschen Presse**,¹⁰⁴ založený v roce 1918 a zaniklý již následující rok¹⁰⁵.

1.3.5 Německé novinářské organizace 1918-1938

V období první Československé republiky vznikaly další novinářské organizace, především s odborovým zaměřením, kterým se podařilo prosadit mnohé sociální výhody jako například penzijní pojištění novinářů i na legislativní úrovni. Došlo tak k významnému zlepšení sociálních podmínek novinářského stavu. Cílem a zájmem novinářů v Československu bylo vytvořit pokud možno jednu národní jednotnou organizaci sdružující profesionální novináře bez dřívějších omezení jako byl věk, periodicita tisku, počet odpracovaných let apod.

Nejvýznamnější německou a zároveň druhou největší novinářskou organizací založenou v samostatném Československu byla **Reichsgewerkschaft der deutschen Presse in der Tschechoslowakischen Republik** „Říšská“¹⁰⁶ odborová organizace německého tisku v Československé republice“ ustavená dne 5. 10. 1919. Na rozdíl od obdobných českých organizací se členy spolku mohli stát nejen novináři denních, ale i týdenních listů, státních i soukromých korespondenčních kanceláří, dále dopisovatelé zahraničních listů, pokud byly novináři z povolání a konečně i novináři z povolání, kteří nebyli členy žádné redakce¹⁰⁷.

Více specializovanou organizací bylo **Vereinigung der deutschen Zeitungskorespondenten**¹⁰⁸ (1920-1938), spolek sdružující německé zpravodaje a reportéry¹⁰⁹. Jeho předsedou byl již jednou zmíněný redaktor politického deníku Bohemia Dr. Ernst Rychnovsky, který byl velmi činným funkcionářem v německých novinářských spolcích v Československu.

Němečtí sociálně-demokratičtí novináři si založili **Vereinigung der Redakteure der deutschen sozial-demokratischen Parteipresse**¹¹⁰ (1921-1930). Členem se mohl stát novinář z povolání zaměstnaný v některém politickém listu strany¹¹¹. V roce 1930 byla pro

¹⁰⁴ Organizace pražského německého tisku

¹⁰⁵ LAŠTOVKA, 1998

¹⁰⁶ Říšský ve významu celostátní

¹⁰⁷ ROČENKA ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY, 1925, s. 110

¹⁰⁸ Sdružení německých dopisovatelů

¹⁰⁹ ŠIK, 1976, s.24

¹¹⁰ Sdružení redaktorů německého sociálně-demokratického stranického tisku

¹¹¹ ROČENKA ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY, 1925, s. 110

malý počet členů organizace rozpuštěna a integrovala se do Reichsgewerkschaft der deutschen Presse¹¹².

Dalšími menšími a více profilovanými německými novinářskými organizacemi v Československu byly **Verband der deutschen Wirtschaftsjournalisten in der Tschechoslowakischen Republik**¹¹³ (1928-1950), **Deutscher journalistischsoziologischer Klub für die Tschechoslowakische Republik**¹¹⁴ (1930-1939) a **Verband der deutschen Sportjournalisten in der ČSR**¹¹⁵ (1936-38)¹¹⁶.

¹¹² ŠIK, 1976, s. 25

¹¹³ Svaz německých hospodářských žurnalistů v Československé republice

¹¹⁴ Německý žurnalisticko-sociologický klub pro Československou republiku

¹¹⁵ Svaz německých sportovních novinářů v ČSR

¹¹⁶ LAŠTOVKA, 1998

2. BADATELSKÝ VÝZKUM

2.1 Charakteristika spolku

„Říšská odborová organizace německého tisku v Československé republice“, německy **Reichsgewerkschaft der deutschen Presse in der Tschechoslowakischen Republik**, byla nejvýznamnější a největší německou novinářskou organizací působící v meziválečném Československu. Díky úspěšné a aktivní činnosti a nejpočetnější členské základně se stala stavovským reprezentantem německých novinářů u nás. Její zástupci byli pravidelně zváni na ministerská zasedání, pokud bylo jednáno o otázkách žurnalistů. Tématem bylo například zřízení tiskové komory, návrh zákona o služebním poměru novinářů nebo návrh zákona o penzijním připojištění. Zpráva z deníku *Národní politika* z 9. 4. 1930 hovoří o jedné z mnoha porad na téma zřízení tiskové komory, konané za přítomnosti zástupců tiskového odboru prezidia ministerské rady, ministerstva spravedlnosti, R.d.d.P.¹¹⁷ a dalších novinářských organizací.¹¹⁸ O téměř deset letí dříve zveřejnil stejný deník na svých stránkách zprávu o přípravě konference o stavovských otázkách a návrhu zákona o úpravě služebních poměrů novinářů¹¹⁹, kam byly pozváni zástupci nejvýznamnějších novinářských spolků včetně R.d.d.P.

Od počátku existence R.d.d.P. bylo záměrem zakládajících členů, aby nová organizace zastupovala co největší počet německých novinářů v Československu nebo nejlépe novináře všechny. Ve spolkovém registru Archivu hl.města Prahy se dochovala kopie dopisu policejnímu prezidiu v Praze ze dne 3. října 1919, ve které je přípravným výborem R.d.d.P. oznámeno svolání „konference veškerého německého novinářstva v ČSR na neděli 5. října 1919 do zrcadlového sálu Německého domu v Praze“¹²⁰. Mezi dalšími dokumenty z tohoto fondu¹²¹ je pozvánka pro německé novináře na tuto ustavující schůzi podepsaná za přípravný výbor Dr. Franzem Bacherem a Franzem Steinerem. Pozoruhodné je, že hlavním bodem programu bylo, kromě návrhu stanov a volby představenstva, projednání osnovy kolektivní smlouvy pro budoucí vyjednávání s vydavateli periodik.

¹¹⁷ R.d.d.P. = Reichsgewerkschaft der deutschen Presse

¹¹⁸ „Další porady o tiskové komoře“, *NÁRODNÍ POLITIKA*, 9. 4. 1930, str. 3. Digitální knihovna Kramerius. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz>

¹¹⁹ „Z československé novinářské obce“, *NÁRODNÍ POLITIKA*, 7. 5. 1921, str. 5. Digitální knihovna Kramerius. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz>

¹²⁰ Archiv hl.města Prahy, spolkový registr. Kartón: 877. Signatura: XXII/0760

¹²¹ Archiv hl.města Prahy, spolkový registr. Kartón: 877. Signatura: XXII/0760

2.1.1 Vznik spolku

Reichsgewerkschaft der deutschen Presse byla vyhlášena v neděli 5. října 1919 v Německém domě v ulici Na Příkopech v Praze. Jako hosté se dostavili přednosta tiskového odboru prezidia ministerské rady československé, tři zástupci Syndikátu denního tisku československého a dva zástupci odborové organizace technického tiskového personálu Typografické besedy. Dr. Bacher pozdravil přítomné zástupce československého tisku a vyjádřil naději na počátek součinnosti „československého a německého novinářstva“. O zájmu na spolupráci na povznesení novinářského stavu ubezpečil svým vystoupením i šéfredaktor Dr. Svátek, zástupce Syndikátu denního listu československého.¹²²

Na ustavujícím sněmu byl do čela R.d.d.P. ve funkci předsedy zvolen **JUDr. Franz Bacher** redaktor pražského německého listu Bohemia, který stál v čele organizace úspěšně od jejího vzniku až do roku 1938, kdy funkci opustil kvůli svému neárijskému původu. Prvním místopředsedou se stal brněnský novinář Albert Weiss z Tagesbote aus Mähren und Schlesien¹²³, druhým místopředsedou Ernst Weinert z deníku Bohemia a pokladníkem August Ströbel rovněž redaktor Bohemie. Kromě předsedy, dvou místopředsedů a pokladníka byli do prvního představenstva spolku zvoleni ještě tři přísedící, dva zapisovatelé a druhý pokladník¹²⁴.

Po ustavující schůzi podala R.d.d.P. oficiální žádost o povolení činnosti, které bylo ministerstvem vnitra 14. listopadu 1919 vyhověno. Zemská správa politická svým výnosem 24. listopadu 1919 povolení činnosti R.d.d.P. potvrdila¹²⁵. K žádosti o povolení spolku bylo třeba předložit návrh spolkových stanov, tak jak to předepisoval platný zákon o právu spolčovacím z roku 1867¹²⁶. Ze stanov musel být zřejmý účel spolku, způsob zajištění financování, zřízení a obnovování spolku, sídlo spolku, práva a povinnosti členů, orgány spolku, podmínky platnosti spolkových usnesení, způsob řešení sporů, kdo bude spolek zastupovat navenek a co se má stát v případě, že se spolek rozejde (LAŠTOVKA, 1998, s. 12).¹²⁷

¹²² „Společný postup českých a německých novinářů“, NAŠINEC, 7. 10. 1919, str. 2. Digitální knihovna Kramerius. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz>

¹²³ Od roku 1. 2. 1921 se název listu zkrátil na Tagesbote

¹²⁴ Stanovy R.d.d.P. z let 1919, 1929 a 1931. Archiv hl.města Prahy, spolkový registr. Kartón: 877. Signatura: XXII/0760

¹²⁵ Archiv hl.města Prahy, spolkový registr. Kartón: 877. Signatura: XXII/0760

¹²⁶ §4 zák.134/1867

¹²⁷ Ustanovení o povinnosti předložit stanovy a jejich obsahu viz. § 4 zákona č. 134/1867. Zákon č. 134/1867 o právu spolčovacím byl převzat Československou rep.v roce 1918 a platil až do r.1951.

Dle dochované spolkové korespondence informovala R.d.d.P. předem o každém zasedání valné hromady policejní ředitelství. Vyhověla tím povinnosti¹²⁸ definované v § 15 zákona o právu spolčovacím. Podle § 4 téhož zákona bylo třeba referovat i o každé volbě předsednictva spolku¹²⁹, včetně jmen a adres trvalého bydliště. Oznamovací povinnost se samozřejmě týkala jakékoli změny stanov spolku. Změny ve spolkových stanovách však musely projít novým schvalovacím úředním procesem.

Již na ustavující schůzi 5. 10. 1919 se podařilo schválit osnovu kolektivní smlouvy pro německé novináře v ČSR, která potom posloužila pro vyjednávání s vydavatelem německého tisku v Československu. Shromáždění dále přijalo návrh, aby byla vláda československé republiky oslovena přizvat k jednání o novém tiskovém zákonu a o zřízení novinářské komory rovněž německé novinářské organizace.¹³⁰

2.1.2 Účel spolku a jeho cíle

Ve stanovách¹³¹ Reichsgewerkschaft der deutschen Presse z roku 1919 je výslovně uvedeno, že **spolek je nepolitický**.

Prvotním **cílem** spolku bylo **povznesení hospodářského postavení novinářského stavu a podpora jeho kulturních zájmů**. Odborovou organizací se dle nové právní úpravy stal až v roce 1929.

Financování Reichsgewerkschaft der deutschen Presse probíhalo pomocí stálých členských příspěvků a dobrovolných finančních darů.

Stanovy R.d.d.P. obsahují výčet dalších cílů spolku jako je sjednávání pracovních smluv závazných jak pro vydavatele časopisů tak pro žurnalisty, zřízení zprostředkovatelný práce, vybudování žurnalistického práva, penzijního, vdovského a sirotčího pojištění, zřízení právní poradny, čestného soudu, rady znalců a tiskové komory, jejichž naplnění by přispělo k zlepšení postavení novinářů.

K první změně stanov došlo po deseti letech existence **v roce 1929**, kdy byla na základě nového zákona o penzijním pojištění do textu přidána formulace: **“...je odborovou organizací novinářů** podle §124 zákona č.26/1929... Jeho účelem je..., spolupodílet se na

¹²⁸ Cit. §15 zák.134/1867: „Kdykoli spolek se chce shromáždit, má to představenstvo nejméně 24 hodin dříve oznámiti úřadu v § 12 jmenovanému, připomenouc, kde a kdy shromáždění se bude odbyvati, a mělo-li by shromáždění býti veřejné, má i toto opověditi.“

¹²⁹ Cit. §4 zák.134/1867: „Představenstvo spolku jest povinno oznámiti úřadu ve třech dnech, když se bylo zřídilo, z kterých členů se skládá, kde který člen bydlí, a kteří členové budou spolek zastupovati navenek.“

¹³⁰ „Reichsgewerkschaft der deutschen Presse in der tschechoslowakischen Republik. Gründende Versammlung.“ DEUTSCHE ZEITUNG BOHEMIA, 7. 10. 1919, s. 4. Digitální knihovna Kramerius. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz>

¹³¹ Stanovy R.d.d.P. z let 1919, 1929 a 1931. Archiv hl.města Prahy, spolkový registr. Kartón: 877. Signatura: XXII/0760

pojištění novinářů podle §124 zákona č.26/1929 o penzijním pojištění...¹³². Jak bylo již zmíněno, Reichsgewerkschaft der deutschen Presse se touto zákonnou úpravou a změnou stanov stala odborovou organizací a její členové se stali účastníky státem garantovaného penzijního pojištění.

Společně se zavedením penzijního pojištění byly ve stanovách nově definovány **dva druhy členství - řádné a mimořádné**. „Jako mimořádní členové jsou přijímáni podle §4 zákona 26/1929 novináři z povolání, když se hlásí jen proto, aby byli účastni novinářského pojištění podle §124 zákona 26/1929“¹³³. Zákon stanovil, že novinář, který chce participovat na penzijním pojištění, musí být členem některé z novinářských organizací.

Další změna stanov proběhla již **v roce 1931**, kdy spolek požádal Ministerstvo sociální péče o povolení **zprostředkování výplaty státního příspěvku k podpoře nezaměstnaných** podle §4, odst. 2 zákona č. 267/1921. Součástí stanov se stal text: „...účelem je poskytovat podporu v nezaměstnanosti svým členům podle zákona.....“¹³⁴.

2.1.3 Podmínky členství

Členy spolku „Reichsgewerkschaft der deutschen Presse“ se mohli stát **výhradně novináři z povolání** německých deníků, týdeníků a zpravodajských kanceláří, dále korespondenti zahraničních časopisů, byli-li novináři z povolání a novináři, kteří nebyli organizováni v žádném redakčním svazu, byla-li žurnalistika jejich hlavním povoláním.

Od roku 1929 nabízela R.d.d.P. **dva druhy členství - řádné a mimořádné**.

Noví řádní členové byli přijímáni po předchozí písemné přihlášce **na základě schválení představenstva**.

Rovněž mimořádní členové, novináři hlásící se jen z důvodu své účasti na novinářském pojištění, byli přijímáni schválením představenstva. Pokud nebyli přijati, obvykle to bylo, jak naznačují archivní materiály¹³⁵, z důvodu, že je představenstvo R.d.d.P. neshledalo jako novináře z povolání, existovala možnost odvolat se ke kuratoriu novinářského pojištění¹³⁶, které mělo právo rozhodnout s konečnou platností (FILIP, 1931, s. 210).

¹³² Stanovy R.d.d.P. z roku 1929, Archiv hl.města Prahy, spolkový registr. Kartón: 877. Signatura: XXII/0760 a Zápis ze zasedání mimořádné valné hromady 17. 3. 1929, Národní archiv Praha, Fond ASYN-Archiv syndikátu novinářů, kartón 133

¹³³ Stanovy R.d.d.P. z roku 1929, Archiv hl.města Prahy, spolkový registr. Kartón: 877. Signatura: XXII/0760

¹³⁴ Národní archiv Praha, Fond Ministerstvo vnitra - Nová registratura, Sign. D3111, kartón 5079

¹³⁵ Zápisy ze zasedání představenstva R.d.d.P. Národní archiv Praha, Fond ASYN-Archiv syndikátu novinářů, kartón 133

¹³⁶ Kuratorium pro pojištění novinářů byla v roce 1930 vládou jmenovaná instituce, zastřešující fungování novinářského pojištění. Předsedou byl ředitel Všeobec.penz.ústava a členy zástupci min. soc. věcí, novinářů a vydavatelů. Viz. Filip, 1931, s.210

Ustavující schůze organizace v roce 1919 počítala s členskou základnou mezi 190 až 200 členy¹³⁷. V roce 1925 bylo členů 212 a o dalších šest let později v roce 1931 už 360¹³⁸. Výrazný nárůst členské základy byl způsoben participací novinářů na novém penzijním pojištění podle zákona č. 26/1929, která byla podmíněna členstvím v novinářské odborové organizaci.

2.1.4 Členské příspěvky

Každý člen byl při svém přijetí povinen uhradit jednorázový přijímací příspěvek, jehož výši stanovila valná hromada. Mimo to platil každý člen povinně měsíční členské příspěvky buď přímo centrále R.d.d.P. nebo byl-li členem župního svazu tak jeho prostřednictvím. Měsíční příspěvek činil 16,- Kč a od roku 1929 18,- Kč¹³⁹.

2.1.5 Členská práva

Členové R.d.d.P. byli organizováni buď přímo v centrále spolku v Praze nebo v některém z župních svazů spolku v republice. Mezi členská práva patřilo oprávnění zúčastnit se zasedání valné hromady spolku, právo volit nebo být volen na valné hromadě a konečně právo požívat všech výhod, které R.d.d.P. svým členům poskytovala.

Každý řádný člen byl povinen platit členské příspěvky, což se, jak dokládá dochovaná korespondence, ne vždy všem členům dařilo a R.d.d.P. svým poměrně benevolentním přístupem po nich často dlužné příspěvky vymáhala čtvrt i půl roku zpětně.

Členové se svým vstupem do spolku zavázali, že se budou řídit platnými stanovami a dodržovat všechna usnesení valných hromad a představenstva R.d.d.P.

2.1.6 Zánik členství

Dle stanov R.d.d.P. bylo přípustné, aby členství zaniklo:

1. smrtí člena

¹³⁷ „Reichsgewerkschaft der deutschen Presse in der tschechoslowakischen Republik. Gründende Versammlung.“ DEUTSCHE ZEITUNG BOHEMIA, 7. 10. 1919, s. 4. Digitální knihovna Kramerius. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz>

¹³⁸ Údaj z roku 1925 viz. Ročenka československé rep. 1925. Údaj z roku 1931 viz Zpráva min. sociální péče z 22.7.1931 o výplatě st.příspěvku k podpoře nezaměstnaných. Národní archiv Praha, Fond Ministerstvo vnitra - Nová registratura, Sign. D3111, kartón 5079

¹³⁹ Zápisy ze zasedání předsednictva R.d.d.P. Národní archiv Praha, Fond ASYN-Archiv syndikátu novinářů, kartón 133

2. dobrovolným vystoupením ze spolku

3. vyloučením na základě usnesení představenstva ve zvlášť definovaných případech

Mezi případy, kdy bylo možné člena vyloučit, patřilo: odsouzení člena za přečin nebo zločin, bylo-li prokázáno chování odporující etice novinářskému stavu, odmítl-li se postavit se před rozhodčí nebo čestný soud nebo nepodřídil-li se jejich rozhodnutí, neplnil-li závazky vyplývající ze stanov organizace, vzdal-li se novinářského povolání a opustil-li natrvalo Československo. Změny ve stavu členské základny byly poměrně časté, dá se konstatovat, že na každém zasedání předsednictva spolku byl některý z členů vyloučen. Nejčastěji to bylo z důvodu, že již nebyl žurnalistou z povolání, stal se například spolumajitelem vydavatelství, dalším častým důvodem byl odchod do důchodu, vystěhování z republiky, objevily se i případy vyloučení z důvodu dlouhodobého neplacení příspěvků¹⁴⁰.

Pro mimořádné členy neplatily některé podmínky pro vyloučení - odsouzení, chování odporující etice a odmítnutí podrobit se rozhodčímu nebo čestnému soudu. Proti vyloučení se mimořádní členové mohli odvolat ke kuratoriu pro novinářské pojištění, o kterém již byla v textu zmínka.

2.2 Organizace spolku

Spolková organizace byla upravena ve stanovách. Aby byla komunikace s členskou základnou přímější a řízení jednodušší, umožňovaly stanovy rozdělení spolku do žup, které požívaly určité správní autonomie. Rozhodování o stavovských a všeobecných otázkách náleželo centrále R.d.d.P., v jejímž čele stálo předsednictvo. O volbě řídicích a kontrolních orgánů spolku rozhodovala členská základna na zasedání valné hromady.

2.2.1 Župní svazy

Tam kde si to okolnosti vyžádaly sdružovala Reichsgewerkschaft der deutschen Presse své členy do župy či župního svazu (Gau, Gauverband)¹⁴¹. Jednalo se především o oblasti buď ve větší vzdálenosti od Prahy, např. Gau Mährisch-Ostrau (župa Mor.Ostrava) nebo oblasti s velkým počtem členů, např. Gau Prag (župa pražská).

¹⁴⁰ Zápisy ze zasedání předsednictva a Oběžníky R.d.d.P. „Mitteilungen der R.d.d.P.“, Národní archiv Praha, Fond ASYN-Archiv syndikátu novinářů, kartóny 133 a 134

¹⁴¹ Stanovy R.d.d.P. z roku 1919, 1929 a 1931, Archiv hl.města Prahy, spolkový registr. Kartón: 877. Signatura: XXII/0760

Zřízení žup usnadnilo organizaci spolku. Župy působily v rámci svých obvodů jako samostatné celky a byly řízeny obdobně jako samotná R.d.d.P. představenstvem. Zástupci představenstva mohli potom reprezentovat ostatní členy župy na valných hromadách R.d.d.P. v Praze.¹⁴²

Činnost žup byla financována pomocí členských příspěvků. Systém byl nastaven tak, že centrála R.d.d.P. zaslala 20 % z celkového objemu vybraných příspěvků¹⁴³ jednotlivým župám.

V obsáhlém článku v Deutsche Zeitung Bohemia o ustavující schůzi Reichsgewerkschaft der deutschen Presse 5. 10. 1919 se objevuje informace, že spolek počítá s organizačním rozdělením do osmi žup - **Praha, Liberec, Ústí n.L., Cheb, Brno, Moravská Ostrava a Krnov**. V krátké budoucnosti měla přibýt ještě **Bratislava**¹⁴⁴. O tom, jak ve skutečnosti vypadala župní organizace R.d.d.P. se pokusíme zjistit porovnáním s údaji v dokumentech, které byly nalezeny v Národního archivu a Archivu bezpečnostních složek v Praze.

Ve zprávě ministerstva sociální péče z 22.7.1931, kterou doporučuje žádost R.d.d.P. o výplatu státního příspěvku k podpoře nezaměstnaných, se hovoří o „pobočkách Reichsgewerkschaft der deutschen Presse v **Praze, Brně, Liberci, Moravské Ostravě, Varnsdorfu, Plzni, Českých Budějovicích a Opavě**.”

Naopak v Archivu bezpečnostních složek v Praze byla nalezena zpráva Ministerstva vnitra z roku 1957¹⁴⁵ o činnosti R.d.d.P., ve které je uveden následující přehled župní organizace spolku: **Pražská župa** (Gau Prag) ustavená 12. 2. 1928 se sídlem v Praze¹⁴⁶; **Severočeská župa** (Gau Nordböhmen nebo Gau Warnsdorf) se sídlem ve Varnsdorfu, nejstarší zmínka o ní je z roku 1927¹⁴⁷; **Severozápadní župa** (Nordwestgau) se sídlem v Ústí nad Labem, o jejíž činnosti byly nalezeny informace až z let 1937-38¹⁴⁸. **Západočeská župa** (Gau Westböhmen) byla ustavena s původním sídlem v Chebu, které bylo později přesunuto do Plzně, první zmínky o její činnosti jsou z roku 1926¹⁴⁹; **Župa České Budějovice** (Gau Budweis) je doložena v roce 1929¹⁵⁰, **Župa Brno** (Gau Brünn) - první doložené záznamy

¹⁴² Stanovy R.d.d.P. z roku 1919, 1929 a 1931, Archiv hl.města Prahy, spolkový registr. Kartón: 877. Signatura: XXII/0760

¹⁴³ Stanovy R.d.d.P. z roku 1919, 1929 a 1931, Archiv hl.města Prahy, spolkový registr. Kartón: 877. Signatura: XXII/0760

¹⁴⁴ „Reichsgewerkschaft der deutschen Presse in der tschechoslowakischen Republik. Gründende Versammlung.“ DEUTSCHE ZEITUNG BOHEMIA, 7. 10. 1919, s. 4. Digitální knihovna Kramerius. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz>

¹⁴⁵ Zpráva I. zvláštního odboru Ministerstva vnitra z r. 1957. Archiv bezpečnostních složek, Fond Z – Mapy zpráv zpracované Studijním ústavem MV, Sign. Z-6-299/187

¹⁴⁶ Archivu hl.m.Prahy, spolkový registr. Kartón: 877. Signatura: XXII/0760

¹⁴⁷ Zápis ze zasedání představenstva z 13. 11. 1927. Národní archiv Praha, Fond ASYN, kartón 133

¹⁴⁸ Oběžníky R.d.d.P. (Mitteilungen der R.d.d.P.) č. 56-63 z let 1937-38. Národní archiv Praha, Fond ASYN, kartón 134

¹⁴⁹ viz Zpráva I. zvláštního odboru Ministerstva vnitra z r. 1957

¹⁵⁰ Zápis ze zasedání valné hromady 5. 5. 1929, Národní archiv Praha, Fond ASYN, kartón 133

z roku 1924¹⁵¹ a **Župa Moravská Ostrava** (Gau Mährisch Ostrau), o jejíž existenci byla nalezena nejstarší informace z dubna 1925¹⁵². V tomto přehledu chybí **Župa Liberec** (Gau Reichenberg) a **Župa Opava** (Gau Troppau). O konkrétní činnosti první z nich nebyly v Národním archivu nalezeny žádné informace. V zápisu z předsednictva R.d.d.P. z 3. 7. 1932 je uvedena informace, že kolegové z Liberce a Jablonce budou nově patřit pod správu župy Varnsdorf¹⁵³. Z toho je patrné, že v druhé polovině roku 1932 župa se sídlem v Liberci neexistovala. Naopak o župě v Opavě je zmínka v několika zápisech z valných hromad a předsednictva R.d.d.P.¹⁵⁴. Činnost **župy Bratislava** (Gau Pressburg), o které nehovoří ani dokument ministerstva sociální péče z roku 1931 ani zpráva ministerstva vnitra z padesátých let 20. století, je doložena. Několikrát je o ní zmínka v zápisech ze zasedání předsednictva R.d.d.P.¹⁵⁵. Poslední župou, jejíž založení bylo plánováno na ustavujícím sjezdu Reichsgewerkschaft der deutschen Presse v roce 1919, je **Župa Krnov**. O župě s tímto názvem není v žádném z dokumentů, ani nalezených zpráv, nejmenší zmínka. Domnívám se, že župa se sídlem v Krnově vůbec nevznikla a namísto ní byla ustavena župa v Opavě.

Ke zrušení župní organizace došlo v prosinci 1938. Důvodem byl značný pokles členské základny a ztráta župních sídel v důsledku postoupení pohraničních oblastí ČSR Německu¹⁵⁶.

2.2.2 Spolkové orgány

Jako spolkové orgány byly ustanoveny **valná hromada, předsednictvo, čestná rada a revizoři účtů**.

Shromážděním všech řádných členů byla **valná hromada**, která měla právo volit představenstvo R.d.d.P., čestnou radu a revizory účtů. Valná hromada se rovněž usnášela na stanovách či jejich změně, určovala výši členského příspěvku, schvalovala zprávu o činnosti a pokladní zprávu.

Frekvence zasedání byla minimálně jednou za rok, mimořádná valná hromada mohla být svolána kdykoliv, pokud o to písemně požádalo nejméně 20 členů spolku nebo v případě,

¹⁵¹ viz Zpráva I. zvláštního odboru Ministerstva vnitra z r. 1957

¹⁵² viz Zpráva I. zvláštního odboru Ministerstva vnitra z r. 1957

¹⁵³ Zápis ze zasedání předsednictva 3.7.1932, Národní archiv Praha, Fond ASYN, kartón 133

¹⁵⁴ Zápisy ze zasedání valných hromad a předsednictva, Národní archiv Praha, Fond ASYN, kartón 133

¹⁵⁵ Nejstarší nalezený záznam o župě Bratislava viz. Zápis ze zasedání předsednictva 30. 10. 1927, Národní archiv Praha, Fond ASYN-Archiv syndikátu novinářů, kartón 133

¹⁵⁶ „Nr. 63 der Mitteilungen der Reichsgewerkschaft“ (Oběžník č. 63 R.d.d.P.), Národní archiv Praha. Fond ASYN, kartón 134

že ji svolalo předsednictvo spolku za nějakých konkrétním účelem. Pozvánka na zasedání musela být rozeslána alespoň 14 dní předem a její součástí byl i plánovaný program jednání.

Valná hromada byla způsobilá se usnášet za přítomnosti nejméně 20 členů a to prostou většinou mimo zvláštní případy jako bylo hlasování o rozpuštění spolku nebo o změně stanov, kdy byla třeba dvoutřetinová většina.

Představenstvo volené každoročně valnou hromadou mělo do roku 1929 celkem dvanáct členů, v letech 1929-31 čtrnáct a od roku 1931 patnáct členů. Sestávalo z **předsedy**, **dvou místopředsedů**, **dvou pokladníků**, **pěti přísedících** (později sedmi), **dvou zapisovatelů** a od zavedení novinářského pojištění v roce 1931 i funkce **sociálního referenta**¹⁵⁷. Představenstvo bylo usnášeníschopné za přítomnosti 5 členů prostou většinou. Mezi jeho hlavní úkoly patřilo přijímání a vyloučení řádných či mimořádných členů, řízení spolku, hájení jeho zájmů a svolávání valných hromad.

Za účelem kontroly účetnictví a financování spolku byli valnou hromadou každoročně voleni dva **revizoři účtů**, kteří potom následující rok podali o kontrole účtů členům R.d.d.P. zprávu. Nesměli být zároveň členy představenstva spolku.

Členové **čestné rady** (čestného soudu) byli každoročně voleni valnou hromadou v počtu pět osob. Dopustil-li se člen R.d.d.P. chování odporující stavovské etice nebo urazil-li na cti jiného člena, mohlo proti němu být zahájeno řízení čestného soudu¹⁵⁸.

2.2.3 Podmínky pro rozchod spolku

Rozchod spolku mohla schválit pouze valná hromada svolaná výhradně za tímto účelem a to za přítomnosti alespoň třetiny členů a za podpory dvoutřetinové většiny.

2.3 Sociální a zaměstnanecké výhody

Novináři měli v období první republiky možnost dosáhnout dobrého sociálního zabezpečení v případě, že byli ochotni či spíše finančně schopni do něj investovat. Speciální penzijní pojištění pro novináře, zavedené novelou z roku 1929, sociální zabezpečení novinářů

¹⁵⁷ Stanovy R.d.d.P. z let 1919, 1929 a 1931, Archiv hl.města Prahy, spolkový registr. Kartón: 877. Signatura: XXII/0760

¹⁵⁸ „Normy pro jednání čestného soudu“. Národní archiv Praha. Fond ASYN, kartón 133

sice stabilizovalo, ovšem díky vysokým odvodům do systému si ho nemohla dovolit většina¹⁵⁹.

2.3.1 Penzijní pojištění

Před schválením zákona o penzijním pojištění žurnalistů platil pro novináře **zákon z roku 1907 o povinném penzijním pojištění soukromých zaměstnanců novelizovaný v letech 1914 a 1920**, který se vztahoval jen na novináře z povolání, jejichž zaměstnavatel je k pojištění řádně přihlásil a odváděl za ně příspěvky. Protože však v tomto zákoně nebylo výslovně definováno pojištění novinářů a vyplácené penze byly velmi nízké¹⁶⁰, volaly novinářské organizace v Československu v čele se Syndikátem československých novinářů a Reichsgewerkschaft der deutschen Presse po další novele zákona o penzijním pojištění. Jak svědčí zprávy v dobovém tisku, pracovaly novinářské organizace na řešení této problematiky opravdu systematicky a dlouhodobě. Problematika nezbytnosti zavedení novinářského pojištění byla zařazena na program téměř každého zasedání valné hromady R.d.d.P. V krátkém článku v Lidových novinách z 4.11.1924 o zasedání valné hromady Reichsgewerkschaft der deutschen Presse je zmínka o přijetí rezoluce, ve které „...se žádá plnění slibů, pokud jde o hmotné a sociální postavení novinářů...“¹⁶¹ V periodiku s názvem Československá republika se 20.5. 1921 objevila informace o společné schůzi Syndikátu denního tisku čs. a R.d.d.P., na které byla projednána „...osnova zákona o nemocenském, starobním a invalidním pojištění...“¹⁶².

Novelizace zákona o penzijním pojištění soukromých zaměstnanců proběhla **v únoru roku 1929** pod číslem 26/1929. Zákon začal platit zpětně od 1. 1. 1929. Penzijní pojištění novinářů bylo upraveno paragrafem 124 tohoto zákona. K pojištění museli být přihlášení všichni pojištěnci, podléhající pojistné povinnosti, kteří byli zaměstnání jako novináři. Zákon se vztahoval pouze na soukromé zaměstnance, netýkal se novinářů ve státních službách a nezávislých novinářů-vydavatelů¹⁶³.

Pro nárok **být účastníkem novinářského pojištění** bylo třeba splnit dvě kritéria: **novinářská činnost** jako hlavní povolání a novinář-pojištěnec musel být **členem v některé z odborových novinářských organizací** připuštěných ministerstvem sociální péče

¹⁵⁹ KONČELÍK, VEČERA, ORGSÁG, 2010, s. 66-67

¹⁶⁰ HUDEC, 1963, s. 51

¹⁶¹ „Organisace německých novinářů v Československu“, Lidové noviny, 4. 11. 1924, str. 3

¹⁶² Zpráva v krátkém přehledu-bez titulku, Československá republika, 20. 5. 1921, str. 5

¹⁶³ HUDEC, 1963, s. 52

k součinnosti na novinářském pojištění¹⁶⁴. Podmínkou pro připuštění novinářské organizace k součinnosti na tomto pojištění, bylo nutné odstranit přehradu výlučnosti. To znamená, že v jejich stanovách muselo být ustanovení, že členy se mohou stát i novináři, kteří se hlásí jen za účelem účasti na novinářském pojištění. Mezi novinářskými organizacemi schválenými Ministerstvem sociální péče k součinnosti na novinářském pojištění byly kromě Reichsgewerkschaft der deutschen Presse, ještě Syndikát československých novinářů, Jednota čl.novinářů, Spolek českých žurnalistů, Klub čl.žurnalistů, Svaz lidových novinářů a zpravodajů a maďarská organizace Czechoszlovákia Magyar Ujságírók Uniója¹⁶⁵.

Penzijní pojištění zahrnovalo invalidní důchod, starobní důchod, důchod vdovský, důchod sirotčí, rodičovský, příplatky na výchovu dětí, výbavné pro vdávající se ženy-pojištěnce a pohřebné. Nárok na vyplácení penzí a dávek vznikl až po 60 měsících placení pojistného. Do této doby byla započtena i část prokázané doby novinářské činnosti před účinností zákona, tj. před 1. 1. 1929¹⁶⁶.

Zákon o penzijním pojištění ve skutečnosti vstoupil v platnost až 31. ledna 1930¹⁶⁷ ustavením vládou jmenovaného **Kuratoria pro pojištění novinářů**¹⁶⁸, v jehož kompetenci bylo s konečnou platností rozhodovat spory o právu účasti na penzijním pojištění¹⁶⁹. Jeho členy byli jmenováni zástupci nejvýznamnějších novinářských odborových organizací v Československu ve složení: dva zástupci ze Syndikátu čs.novinářů, vždy po jednom zástupci ze Spolku českých žurnalistů, Jednoty československých novinářů a za německé novináře Reichsgewerkschaft der deutschen Presse, dále pět zástupců vlády, pět zástupců zaměstnavatelů a dva zástupci Všeobecného penzijního ústavu¹⁷⁰.

2.3.2 Podpora v nezaměstnanosti se státním příspěvkem

V roce 1921 byl přijat **zákon č. 267/1921 Sb., o státním příspěvku k podpoře nezaměstnaných**, kterým byl zaveden tzv. **Gentský systém**¹⁷¹. Vzhledem k velké nezaměstnanosti byla účinnost zákona odložena a zákon vstoupil v platnost až 1. dubna 1925.

¹⁶⁴ FILIP, 1931, s. 209

¹⁶⁵ FILIP, 1931, s. 210

¹⁶⁶ FILIP, 1931, s. 2008-209

¹⁶⁷ Před tímto datem bylo pojištění novinářů prováděno dle prozatímních opatření. Viz. FILIP, 1931, s.209

¹⁶⁸ Kuratorium pro pojištění novinářů byla v roce 1930 vládou jmenovaná instituce, zastřešující fungování novinářského pojištění. Předsedou byl ředitel Všeobec.penz.ústava a členy zástupci min. soc. věcí, novinářů a zaměstnavatelů novinářů. Viz. Filip, 1931, s. 210)

¹⁶⁹ HUDEC, s. 53

¹⁷⁰ FILIP, 1931, s.210

¹⁷¹ Název systému je odvozen od belgického města Gentu, kde byl roku 1901 poprvé zaveden.

Podle Gentského systému měl **nárok na státní podporu odborově organizovaný zaměstnanec**, a to ve výši, jakou mu poskytne v nezaměstnanosti jeho odborová organizace¹⁷². Odborová organizace vyplatila podporu ze svých prostředků a stát poskytl dodatečně výplatu státního příspěvku¹⁷³.

Členství v odborové organizaci muselo být přitom kvalifikované, tj. muselo trvat alespoň tři měsíce předtím, než člen organizace ztratil zaměstnání. Výplata státního příspěvku byla časově omezena na tři měsíce v kalendářním roce. Tento systém znamenal obrovský finanční nápor na pokladny odborových organizací¹⁷⁴.

V zákoně byly uvedeny důvody vylučující nárok na státní příspěvek. Nárok na státní příspěvek neměl ten, kdo neměl nárok na podporu v nezaměstnanosti podle stanov odborové organizace; kdo stávkoval nebo byl z práce vyloučen po dobu stávky nebo výluky; kdo byl vlastní vinou ze zaměstnání propuštěn, nebo kdo dobrovolně práci opustil bez závažné příčiny; kdo se zdržoval mimo území republiky Československé¹⁷⁵.

R.d.d.P. **požádala** 15. 7. 1931 Ministerstvo sociální péče **o povolení zprostředkování výplaty státního příspěvku k podpoře nezaměstnaných** podle §4, odst. 2, zákona č. 267/1921¹⁷⁶. Tomuto kroku předcházela změna stanov schválená na zasedání valné hromady 15.3.1931, kdy bylo do textu stanov přidáno ustanovení o vyplácení podpory v nezaměstnanosti členům R.d.d.P. Změna stanov byla poté schválena Ministerstvem vnitra¹⁷⁷.

K vyplácení podpory v nezaměstnanosti bylo třeba zřídit tzv. **podpůrný fond**. Z vybraných členských příspěvků bylo do podpůrného fondu k vyplácení podpor v nezaměstnanosti odvedeno 20%. Nárok na podporu měl každý člen spolku, byl-li aspoň jeden rok nepřetržitě členem a zaplatil členské příspěvky. O nároku na podporu rozhodoval tříčlenný výbor, ve složení předseda, pokladník a sociální referent. Podle § 3 podpůrného řádu měli nárok na podporu v nezaměstnanosti všichni členové spolku, podléhající pojištění novinářů podle § 124 zákona č.26/1929, kteří byli pojištěni pro případ nemoci vzhledem ke svému novinářskému povolání, které vykonávali jako své hlavní zaměstnání ve služebním poměru a kteří bez vlastního zavinění ztratili místo. Podpora v nezaměstnanosti činila v roce

¹⁷² UCHYTILOVÁ, 2008, s. 14

¹⁷³ DOLEJŠÍ, 1963, s. 295

¹⁷⁴ UCHYTILOVÁ, 2008, s. 14

¹⁷⁵ UCHYTILOVÁ, 2008, s. 14

¹⁷⁶ Národní archiv Praha, Fond Ministerstvo vnitra - Nová registratura, Sign. D3111, kartón 5079

¹⁷⁷ Národní archiv Praha, Fond Ministerstvo vnitra - Nová registratura, Sign. D3111, kartón 5079

1931 pro svobodné 4,- Kč, pro ženaté 4,50 Kč denně¹⁷⁸. Reichsgewerkschaft der deutschen Presse byla povinna vést hospodaření s podpůrným fondem odděleně a že se podrobí státnímu dozoru ve věci vyplácení a účtování státního příspěvku.

2.3.3 Kolektivní smlouva

Členům Reichsgewerkschaft der deutschen Presse se podařilo již na ustavující schůzi 5. 10.1919 schválit osnovu budoucí kolektivní smlouvy. Po ostrých jednáních, kdy bylo ze strany R.d.d.P. vyhlášeno i ultimátum, byla kolektivní smlouva s vydavateli tisku v roce 1920 poprvé uzavřena¹⁷⁹. Velkou část vydavatelů reprezentoval **Svaz německých vydavatelů** (Verband deutscher Zeitungsherausgeber) se sídlem v Teplicích-Šanově. Kolektivní smlouva uzavřená mezi Svazem německých vydavatelů a Reichsgewerkschaft der deutschen Presse byla závazná pro členy obou organizací. Pokud některý z vydavatelů nebyl členem tohoto profesního svazu, vedla s ním R.d.d.P. individuální jednání o kolektivní smlouvě.

Kolektivní smlouvou byly upraveny náležitosti jako minimální mzda, výplatní termín, pracovní doba, dovolená, zkušební doba, výpověď a další. Pro účely stanovení **minimální mzdy** byly německé noviny vydávané v ČSR rozděleny do čtyř skupin: skupina A: neněmecký list¹⁸⁰; skupina B: velké deníky (např. Prager Tagblatt, Bohemia, Reichenberger Zeitung, Morgenzeitung, Mährisch Ostrau); skupina C: regionální tisk s dominantním postavením; skupina D: zbylé listy vycházející minimálně čtyřikrát týdně a skupina E: listy vycházející méně než čtyřikrát týdně. Ženatým redaktorům navíc náležel příspěvek na vyživovanou manželku a příspěvek na nezletilé dítě (na max. dvě děti)¹⁸¹.

¹⁷⁸ Zpráva Ministerstva sociální péče o R.d.d.P. adresovaná Předsednictvu ministerské rady. Národní archiv Praha, Fond Ministerstvo vnitra - Nová registratura, Sign. D3111, kartón 5079

¹⁷⁹ Národní archiv Praha. Fondy ASYN, kartón 133

¹⁸⁰ Definice „**neněmecký list**“ pochází z návrhu kolektivní smlouvy z r.1920 a znamená noviny vydávané v německém jazyce, ale jiným než německým vydavatelem, obvykle českým. Později byla definice kategorie A upravena. V roce 1933 se v kolektivní smlouvě objevuje nová definice kategorií německých novin pro účely stanovení minimální. Jedná se o prosté rozřazení periodik do kategorií A-E, není už stanoveno, zda se jedná o „velký“ deník nebo regionální tisk. V nejvyšší kategorii A se nacházel pouze Prager Tagblatt (Praha); v druhé kat. B byly třeba Bohemia (Praha), Brüner Tagesbote (Brno), Deutsche Presse (Cheb), Reichenberger Zeitung (Liberec) a další.

¹⁸¹ Kolektivní smlouva z roku 1920. Národní archiv Praha. Fondy ASYN, kartón 133

V kolektivní smlouvě pro rok 1933¹⁸², uzavřené mezi Reichsgewerkschaft der deutschen Presse a Verband deutscher Zeitungsherausgeber byly sjednány tyto **minimální roční platy (v Kč) při plné pracovní době**:

Kategorie listu	Minimální roční mzda	Roční příplatek na manželku	Roční příplatek na první dítě	Roční příplatek na druhé dítě
A	31.300	5.280	2.640	2.670
B	29.700	5.270	2.640	2.650
C	23.680	4.740	2.370	2.380
D	17.970	4.000	2.000	2.010
E	12.800	3.200	1.600	1.610

Výjimku tvořily listy vycházející v nákladu méně než 3000 kusů a méně než dvakrát týdně. Na ně se ustanovení o minimálních mzdách nevztahovalo.

Výplata mzdy dle podmínek vyjednaných pro rok 1933 proběhla ve třinácti dávkách (platech), dvanáct bylo splatných k poslednímu dni v měsíci a třináctý plat nejpozději do 15. prosince. V jiných letech se podařilo dojednat dokonce i čtrnáctý a patnáctý plat.

Pracovní doba byla ujednána na 42 hodin týdně. Smlouva obsahovala i ustanovení o placení přesčasů a jejich výši.

Každý pracovník měl právo na nepřetržitě **čerpání dovolené** v období od dubna do října, nevybral-li si jinak. Délka dovolené byla odstupňována podle kategorie listu, ve kterém byl člen zaměstnaný. Pro listy z kategorie A to byly čtyři týdny dovolené; pro kategorii B tři týdny po první tři roky práce, potom čtyři; pro kategorie C a D tři týdny.

Výpovědní lhůta se řídila podle odpracovaných let. U redaktora zaměstnaného v redakci max. půl roku činila výpovědní lhůta 6 týdnů, u zaměstnance od půl roku do dvou let byla poskytnuta lhůta tři měsíce. Výpovědní lhůta se za každé odpracované dva roky prodlužovala o jeden měsíc, avšak maximálně do dosažení lhůty 1 roku u listů kategorie A¹⁸³.

¹⁸² Kolektivní smlouva z roku 1933. Národní archiv Praha. Fondy ASYN, kartón 133

¹⁸³ Kolektivní smlouva z roku 1933. Národní archiv Praha. Fondy ASYN, kartón 133

2.3.4 Lázeňské pobyty

Státní léčebné lázně v Československu¹⁸⁴ poskytovaly každoročně členům Reichsgewerkschaft der deutschen Presse a Syndikátu československých novinářů určitý počet lázeňských poukazů (v roce 1938 jich bylo 60) za zvýhodněných podmínek, které zahrnovaly ubytování a přírodní léčebné metody zdarma, dále 50 % slevu na klasické léčebné postupy a 20 % slevu na stravování. Stejně výhody platily i pro doprovázející manželku a nezletilé dítě. O poukaz se mohl ucházet člen, který lékařskou zprávou prokázal své zdravotní obtíže¹⁸⁵.

Vedle zdravotních poukazů nabízely státní lázně výhody pro organizované novináře bez podmínky prokázání zdravotního stavu. Po prokázání členství předložením novinářského průkazu náležela novinářům 50 % sleva na přírodní léčebné prostředky, osvobození od lázeňské taxy a v případě zveřejnění propagačního článku o lázních mohla být poskytnuta sleva ve výši 30% na ubytování a až 15 % na stravném¹⁸⁶.

2.3.4 Jízdní výhody

Novináři organizovaní v Reichsgewerkschaft der deutschen Presse požívali za splnění určitých podmínek **jízdních výhod na československých drahách**. Tyto podmínky upravovalo s ohledem na vyjednání se zástupci novinářských organizací Ministerstvo drah. O přiznání slevy bylo ministerstvem rozhodnuto na základě předložené žádosti. Snížené jízdné se týkalo jen organizovaných novinářů. I když byla sleva poskytnuta konkrétnímu novináři, byly žádosti vypracovány jménem redakce, ve které byl zaměstnán. Vedení redakce se v ní bylo nuceno zavázat k bezplatnému zveřejňování úředních zpráv a informací týkajících se provozu na železnici, jako změny jízdních řádů, nové zastávky, výluky apod.¹⁸⁷

K dispozici byly tři druhy slev: roční síťová jízdenka za paušální cenu, které mohly být použity pro libovolnou cestu vlakovými spoji dle jízdního řádu, dále legitimace

¹⁸⁴ Jednalo se např. o lázně v Jáchymově, T.Lomnici, Š.Plese, St.Lubovni, Sliači, Smržovce a další.

¹⁸⁵ „Nr. 58 der Mittelungen der R.d.d.P. 16. 3. 1938“ (Oběžník č. 63 R.d.d.P.), Národní archiv Praha. Fond ASYN, kartón 134

¹⁸⁶ „Nr. 58 der Mittelungen der R.d.d.P. 16. 3. 1938“ (Oběžník č. 63 R.d.d.P.), Národní archiv Praha. Fond ASYN, kartón 134

¹⁸⁷ Oběžník R.d.d.P. z 5.12.1929 členům o přiznaných jízdních výhodách pro rok 1930. Národní archiv Praha, Fond ASYN-Archiv syndikátu novinářů, kartón 136

opravňující držitele k nákupu jízdenky za poloviční cenu a konečně kupóny na nákup poloviční jízdenky pro jednotlivou jízdu s předem označenou nástupní a konečnou stanicí¹⁸⁸.

Na **paušální roční síťovou jízdenku** měli nárok novináři činní minimálně **dva roky nepřetržitě v redakci politického denního listu** a žurnalistika byla jejich hlavním povoláním. Roční jízdenka stála například v roce 1930 pro I. třídu 1.140,-Kč a pro II. třídu 740,- Kč.¹⁸⁹

Legitimace na nákup jízdenky za poloviční cenu byla poskytnuta novináři, který byl minimálně **jeden rok nepřetržitě členem redakce politického denního listu** a zároveň žurnalistou hlavním povoláním. Tento druh slevy mohli využít i novináři i z týdenních listů, ale pouze za předpokladu, že byli v redakci ve funkci „odpovědného redaktora“. Legitimace byly k dispozici ve dvou variantách a byly cenově odstupňovány podle vlakové třídy. V roce 1930 bylo za legitimaci pro I. vlakovou třídu nutno zaplatit 60,- Kč a za legitimaci pro jízdenky ve II. a III. třídě 30,- Kč.¹⁹⁰

Novináři zaměstnaní v redakci politického listu **méně než jeden rok** měli ročně nárok na dvě **poukázky na nákup jízdenky za poloviční cenu**. Poplatek za poukázku se lišil opět podle vlakové třídy, kterou novinář cestoval.¹⁹¹

Kromě železnice byly **jízdní výhody** poskytovány i **Elektrickými podniky hl. města Prahy**. Nárok na slevu byl přiznán jen novináři z povolání v redakci denního listu vycházejícího v Praze, resp. pražské redakce deníku mimopražského. Podmínkou bylo řádné členství v novinářské organizaci, žurnalistika jako hlavní povolání a pojištění podle §124 zákona o penzijním pojištění, což v žádosti o poskytnutí slevy potvrzovala Reichsgewerkschaft der deutschen Presse¹⁹².

2.4 Spolupráce s českými novinářskými organizacemi

Spolupráce s českými kolegy novináři započala prakticky okamžitě po vzniku R.d.d.P. Společná schůze Reichsgewerkschaft der deutschen Presse a Syndikátu denního tisku československého 15. prosince 1919 se naléhavě zabývala mzdovým sporem mezi novináři a vydavateli tisku. Výsledkem společné schůze bylo ultimátum vydavatelům na přijetí podmínek

¹⁸⁸ Oběžník R.d.d.P. z 5.12.1929 členům o přiznaných jízdních výhodách pro rok 1930. Národní archiv Praha, Fond ASYN-Archiv syndikátu novinářů, kartón 136

¹⁸⁹ Oběžník R.d.d.P. z 5.12.1929 členům o přiznaných jízdních výhodách pro rok 1930. Národní archiv Praha, Fond ASYN-Archiv syndikátu novinářů, kartón 136

¹⁹⁰ Oběžník R.d.d.P. z 5.12.1929 členům o přiznaných jízdních výhodách pro rok 1930. Národní archiv Praha, Fond ASYN-Archiv syndikátu novinářů, kartón 136

¹⁹¹ Oběžník R.d.d.P. z 5.12.1929 členům o přiznaných jízdních výhodách pro rok 1930. Národní archiv Praha, Fond ASYN-Archiv syndikátu novinářů, kartón 136

¹⁹² Dopis Elektrických podniků hl.m.Prahy adresovaný R.d.d.P. o přiznaných jízdních výhodách. Národní archiv Praha, Fond ASYN-Archiv syndikátu novinářů, kartón 136

kolektivní smlouvy. Sporným bodem smlouvy byl požadavek novinářů na podstatné navýšení platů na základě rozdělení mezd do třech platových tříd v celkovém rozmezí 800-1.200,- Kč. Dalšími požadavky byly závazek placení daní zaměstnavatelem a závazek vydavatelů, že přistoupí ke sjednání úpravy pracovního poměru na základě kolektivní smlouvy. Zástupci obou organizací informovali o přijatém usnesení předsedu československé vlády a požádali ho o pomoc při řešení sporu¹⁹³.

Reichsgewerkschaft der deutschen Presse spolupracovala s českými novinářskými organizacemi především při prosazování stavovských zájmů v oblasti zákonodárné – novela zákona o penzijním pojištění, zákona o pracovním poměru novinářů a návrh tiskového zákona¹⁹⁴. Na valné hromadě R.d.d.P. byl vždy přítomen zástupce české novinářské organizace, nejprve ze Syndikátu denního tisku československého a od roku 1926 ze Syndikátu československých novinářů.

V květnu 1928 se v Brně konala společná manifestační schůze českých a německých novinářů sdružených v Syndikátu československých novinářů a Reichsgewerkschaft der deutschen Presse, která vyzvala vládu aby s ohledem na dřívější sliby urychleně přijala již vypracovaný návrh zákona o penzijním pojištění novinářů¹⁹⁵.

Přes dobrou spolupráci došlo mezi oběma stavovskými organizacemi k rozporu, který se týkal zastoupení Československa v Mezinárodní federaci novinářů, a který vyvrcholil v létě 1935. Mezinárodní federace novinářů (IFJ) vznikla v roce 1926 a Syndikát československých novinářů byl jejím členem od samého začátku. Federace byla založena na principu, že každý stát je zastoupen jedinou národní novinářskou organizací, která reprezentuje všechny novináře daného státu. Protože však v Československu taková národní organizace neexistovala, byl tento princip porušen, když v roce 1927 Syndikát souhlasil, aby se plnoprávným členem Mezinárodní federace novinářů stala i Reichsgewerkschaft der deutschen Presse. Po několika letech drobných sporů se ukázalo, že tato praxe nefunguje. Obě organizace nebyly schopny na mezinárodní úrovni jednotně reprezentovat Československo a docházelo i k různým nedorozuměním, která organizace je legitimním reprezentantem státu. I přes silný odpor R.d.d.P. se nakonec Syndikátu podařilo prosadit, aby Federace na svém zasedání v srpnu 1935 znovu zavedla jako jedinou možnou variantu zastupování státu jednou národní

¹⁹³ „Ke mzdovému sporu novinářů“, NAŠINEC, 18. 12. 1919, str. 2. Digitální knihovna Kramerius. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz>

¹⁹⁴ R.d.d.P. spolu se Syndikátem byly úspěšné při spolupráci na přípravě a prosazení novelizace **zákona č.26/1929 o penzijním pojištění soukromých zaměstnanců**; dále **zákona č.189/1936 o pracovním poměru redaktorů**. V případě tiskového zákona šlo pouze o novelizaci rakouského tiskového zákona z r. 1862 pod názvem zákon č. 126/1933, kterým se mění a doplňují tiskové zákony. Byl označován i jako tzv. malý tiskový zákon.

¹⁹⁵ „Novinári o svém sociálním pojištění“, NAŠINEC, 31. 5. 1928, s. 3. Digitální knihovna Kramerius. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz>

organizací¹⁹⁶. Tato situace vedla k ochladnutí vztahů mezi R.d.d.P. a Syndikátem československých novinářů, o čemž svědčí dochovaná korespondence¹⁹⁷.

2.5 Hlavní osobnosti spolku

RYCHNOWSKY Ernst (1879-1934) se narodil v roce 1879 v Janovicích nad Úhlavou. Svou novinářskou kariéru začal ještě během právnických studií v hudební rubrice pražského německého listu Bohemia.¹⁹⁸ Kromě práv vystudoval na pražské německé univerzitě a později i v Berlíně ještě hudební vědu a germanistiku¹⁹⁹. V roce 1911 přestoupil do deníku Prager Tagblatt, kde se etabloval jako uznávaný hudební kritik²⁰⁰. Později se stal vedoucím redaktorem hudební rubriky tohoto listu²⁰¹.

Po vzniku Československa se mu díky jeho mnohostrannému nadání otevřelo nové pole působnosti - politika. Stal se parlamentním zpravodajem deníku Prager Tagblatt. Mezi parlamentními zpravodaji si vydobyl přední postavení a uznání politiků díky objektivitě informací a velmi dobré schopnosti načrtnout vnitropolitickou situaci.²⁰²

Ernst Rychnovsky byl osobností velmi širokého záběru a významně se angažoval v občanském životě. Členem Deutsche demokratische Freiheitspartei (Německá demokratická svobodomyšlná strana) se stal už v době jejího vzniku a patřil mezi členy celorepublikového vedení strany. V letech 1919-23 byl zvolen do městského zastupitelstva pražské čtvrti Královské Vinohrady. Později působil v různých městských komisích především v oblasti sociálněpolitické.²⁰³

Díky právnickému vzdělání zastával funkci přísedícího soudu pro mladistvé. Členem státní zkušební komise na německé hudební akademii v Praze se stal na základě vědomostí z oboru hudební vědy. Zastával významná místa v několika německých žurnalistických

¹⁹⁶ „Mezinárodní federace žurnalistů a otázka menšin“, NÁRODNÍ LISTY, 14. 8. 1935, s. 2. Digitální knihovna Kramerius. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz>

¹⁹⁷ Korespondence 1930-1938. Národní archiv Praha. Fondy ASYN, kartón 141

¹⁹⁸ „Dr. Ernst Rychnovsky gestorben“, Deutsche Zeitung Bohemia, 26. 4. 1934, s. 3, ranní vydání. Digitální knihovna Kramerius. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz>

¹⁹⁹ Österreichisches Biographisches Lexikon, s. 349

²⁰⁰ „Dr. Ernst Rychnovsky gestorben“, Deutsche Zeitung Bohemia, 26. 4. 1934, s. 3, ranní vydání. Digitální knihovna Kramerius. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz>

²⁰¹ Österreichisches Biographisches Lexikon, s. 349

²⁰² „Dr. Ernst Rychnovsky gestorben“, Prager Tagblatt, 26. 4. 1934, s. 3, Rakouská národní knihovna (Österreichische Nationalbibliothek). Dostupné z: <http://anno.onb.ac.at/zeitungen.htm>

²⁰³ „Dr. Ernst Rychnovsky gestorben“, Deutsche Zeitung Bohemia, 26. 4. 1934, s. 3, ranní vydání. Digitální knihovna Kramerius. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz>

organizací v Československu²⁰⁴. V největší z nich Reichsgewerkschaft der deutschen Presse in der ČSR zastával mnoho let post místopředsedy představenstva.

Ve své literární činnosti se věnoval především pracem z oboru hudebního. Byl autorem monografií například o Bedřichu Smetanovi, která byla ve své době velmi ceněna, W.A.Mozartovi a dalších.²⁰⁵

BACHER Franz Dr. (1884-1945) se narodil 16. června 1884 v Praze. Působil jako novinář a později i šéfredaktor německého liberálního deníku Deutsche Zeitung Bohemia v Praze. V roce 1919 stál u zrodu největší německé novinářské organizace Reichsgewerkschaft der deutschen Presse v Československu a v jejím čele byl až do roku 1938. Kromě novinářské činnosti se Dr. Bacher významně angažoval i v politice. Od třicátých let patřil mezi čelné představitele Německé demokratické strany svobodomyšlné. Za tuto stranu se v roce 1931 stal poslancem parlamentu za zesnulého poslance Bruna Kafku²⁰⁶.

Franz Bacher se kvůli svým liberálním politickým postojům, činnosti v Německé demokratické svobodomyšlné straně, která jako jediná německá občanská strana odmítla po Anšlusu Rakouska spojení se Sudetoněmeckou stranou²⁰⁷ a kvůli židovskému původu stal terčem zájmu Gestapa. Pouhý den po obsazení Československa německou armádou 16. 3. 1939 u něj dva příslušníci této policejní složky provedli domovní prohlídku. Dr. Bachera tento nepříjemný zážitek zlomil natolik, že se pokusil o sebevraždu.²⁰⁸ Tíživost situace v důsledku říšských rasových zákonů si Franz Bacher uvědomoval ještě před zřízením Protektorátu na území Čech a Moravy. Krátce po Mnichovské dohodě v listopadu 1938 požádal o vystěhování do Velké Británie. Stejnou žádost zopakoval ještě v červenci 1939.²⁰⁹ Pokus o vystěhování nevyšel a Franz Bacher transportu do koncentračního tábora nakonec neunikl. Jeho život skončil 16. března 1945 v Osvětimi²¹⁰.

²⁰⁴ Österreichisches Biographisches Lexikon, s. 349

²⁰⁵ „Dr. Ernst Rychnovsky gestorben“ in Deutsche Zeitung Bohemia, 26. 4. 1934, s. 3, ranní vydání. Digitální knihovna Kramerius. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz>

²⁰⁶ ŠEBEK, 2005, s. 889

²⁰⁷ ŠEBEK, 2005, s. 889

²⁰⁸ Zpráva uniformovaného policejního strážního sboru v Praze a lékařská zpráva Sanatoria MUDr.Scheidera v Praze. Fond: PŘ 1931-1940, Policejní ředitelství Praha, Karton 151, Sign. B116/1 bacher fr. Národní archiv Praha

²⁰⁹ Žádost Policejnímu ředitelství v Praze 28.11.1938 a 15.7.1939. Fond: PŘ 1931-1940, Policejní ředitelství Praha, Karton 151, Sign. B116/1 bacher fr. Národní archiv Praha

²¹⁰ ŠEBEK, 2005, s. 889

2.6 Zánik spolku

Začátkem konce činnosti Reichsgewerkschaft der deutschen Presse v meziválečném Československu bylo odtržení pohraničních území ČSR v září 1938. Župy a členové v nich sdružení nacházející se na území obývaných více než 50 % německého obyvatelstva se rázem stali německými státními příslušníky. Dle platných spolkových stanov to představovalo situaci jako kdyby se odstěhovali do zahraničí a nemohli nadále být členy organizace. V důsledku významného poklesu počtu členů došlo již v prosinci 1938 k reorganizaci a zrušení zbylých župních poboček v Praze, Českých Budějovicích, Ostravě a Brně²¹¹. Samotná R.d.d.P. ve své činnosti pokračovala, po odstoupení Dr. Bachera jí od roku 1939 až do jejího zániku vedl dlouholetý hlavní pokladník August Ströbel.

K definitivnímu ukončení činnosti Reichsgewerkschaft der deutschen Presse došlo nařízením zemského prezidenta pro Čechy a inspektora neuniformované protektorátní policie z 2. 3. 1943. Stalo se tak na základě rozhodnutí říšského protektora o organizacích německých státních příslušníků z 16. 1. 1943. Majetek Reichsgewerkschaft der deutschen Presse byl převeden Říšskému svazu německého tisku (Reichsverband der deutschen Presse) se sídlem v Berlíně²¹².

²¹¹ „Nr. 63 der Mittelungen der Reichsgewerkschaft“ (Oběžník č. 63 R.d.d.P.), Národní archiv Praha. Fond ASYN, kartón 134

²¹² Národní archiv Praha, Fond Ministerstvo vnitra - Nová registratura, Sign. D3111, kartón 5079

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo představit činnost Reichsgewerkschaft der deutschen Presse in der Tschechoslowakischen Republik, druhé největší novinářské organizace působící v Československu před druhou světovou válkou a definovat její přínos pro zlepšení sociálního zabezpečení novinářů.

Pomineme-li první teoretickou část práce, zpracovanou na základě rešerší z odborné literatury, byla práce o působení Reichsgewerkschaft der deutschen Presse v oboru mediálních studií dosud nezpracovanou problematikou. Na začátku druhé části textu bylo nutné organizaci stručně představit. S pomocí zpráv z dobového tisku a dokumentů z archivu jsem se pokusila rekonstruovat činnost R.d.d.P.

V kapitole organizace byly představeny spolkové orgány. Problémem se ukázalo zpracování župní organizace spolku. V archivních materiálech nebyl nalezen žádný oficiální přehled žup, které R.d.d.P. v rámci republiky utvořila. Při práci jsem čerpala z novinové zprávy Deutsche Zeitung Bohemia z roku 1919, která jmenuje osm župních sídel, a z dalších dokumentů, které župy zmiňovaly. Problém byl, že se informace rozcházel. Přesto jsem, po porovnání všech údajů a jejich ověření, došla k určité představě o župní organizaci. Pro získání více informací o činnosti žup bude nezbytné, v případě zpracování další práce, hledat dokumenty v oblastních archivech ČR.

Při hledání odpovědi na otázku, jaké bylo sociální postavení členů R.d.d.P. a jakou měrou přispěla samotná organizace ke zlepšení pracovních a sociálních podmínek celého novinářského stavu v ČSR, bylo nutné projít zápisy z jednání představenstva a valných hromad, kde bylo často jednáno o novinářských stavovských otázkách. Kromě těchto dokumentů byly prostudovány dochované kolektivní smlouvy, materiály k penzijnímu pojištění a výplatám podpor v nezaměstnanosti; informace o jízdních výhodách atd.

V závěru této práce musím konstatovat, že Reichsgewerkschaft der deutschen Presse vyvíjela intenzivní a úspěšnou činnost nejen pro své členy, ale zvláště v otázkách legislativních pro všechny novináře v republice. V jejím vedení byli právně vzdělaní novináři, kteří byli schopni erudovaně připomínkovat návrhy zákonů. Dlouholetý předseda spolku JUDr. Franz Bacher byl od třicátých let dokonce poslancem Parlamentu.

Mezi hlavní úspěchy práce R.d.d.P. patří prosazení kolektivní smlouvy, která upravovala pracovní poměr členů spolku. Podmínky kolektivní smlouvy se mohou směle poměřovat se sociálním zabezpečením dnešních zaměstnanců, některé i předčí. Velkým

úspěchem bylo závazné ustanovení o minimálních mzdách, jejichž výše závisela na typu listu, ve kterém novinář pracoval. I v nejnižší kategorii týdeníků byl základní minimální měsíční plat svobodného redaktora na začátku 30. let 20. století stále o přibližně třetinu vyšší než průměrná mzda v Československu ve stejném období²¹³.

Za zajímavé pokládám zjištění nejen o sociálním ale i společenském postavení novinářů v meziválečném Československu. Z novinových článků a záznamů z jednání R.d.d.P. je zřejmé, že státní administrativa zvala zástupce novinářského stavu k jednání o stavovských otázkách a připomínkování návrhů zákonů. Domnívám se, že stavovské reprezentace novinářů požívaly dobré společenské prestiže. Ze setkání zástupců R.d.d.P. s prezidentem Benešem v roce 1936 je zřejmý i morální apel na odpovědnost novinářů ke společnosti a k pravdě, důraz na sociální poslání tisku a jeho práci pro národnostní porozumění²¹⁴.

Národnostní konflikty mezi Čechy a Němci, stupňující se v meziválečné republice, se projeví i v jinak velmi intenzivní a přátelské spolupráci se Syndikátem československých novinářů. Jádrem sporu bylo zastoupení Československa v Mezinárodní federaci novinářů. Československý dobový tisk vyčítal R.d.d.P., že se na mezinárodních kongresech nechová jako reprezentant Československa, ale „jakéhosi Německočeskoslovenska“.

V archivu Syndikátu novinářů v Národním archivu v Praze zůstal ještě nezpracovaný zajímavý materiál jako jsou záznamy z jednání smírčího soudu, který řešil spory vzniklé ze spolkových poměrů, např. mezi vydavateli tisku a R.d.d.P.; zápisy ze zasedání čestného soudu, který naopak projednával problémy uvnitř organizace jako urážky na cti a neetické chování členů. To všechno může být předmětem příští odborné práce.

²¹³ Prům.mzda v r.1928: 710 Kč; prům.mzda v r.1938: 650 Kč (KONČELÍK, VEČERA, ORSÁG, 2010). Min.roční mzda pro svobodné muže sjednaná v kol.smlouvě v r.1933 v kategorii týdeníků: 12.800 Kč (tj.měsíčně 1.070,- Kč)

²¹⁴ „President republiky o novinách a novinářích“, NÁRODNÍ LISTY. 17. 3. 1936. s. 3. Digitální knihovna Kramerius. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz>

SUMMARY

The aim of this bachelor thesis was to introduce the activity of Reichsgewerkschaft der Deutschen Presse in der Republik Tschechoslowakischen, the second largest journalism organization in Czechoslovakia before the Second World War and to define its contribution to improving the social security of journalists. The topic has not been in the field of media studies processed yet. With the help of contemporary press reports and documents from the National archives, I tried to reconstruct the activities R.d.d.P.

In the chapter dealing with organizational structure were introduces authorities of R.d.d.P. In answering the question what was the social status of members R.d.d.P. and what the organization itself contributed to improving the working and social conditions of journalists in Czechoslovakia, it was necessary to go through the reports of board meetings and general meetings. In addition to these documents were studied collective agreement, the materials of pension and payout of unemployment compensation, information on fare reduction, etc.

In this thesis, I must say that Reichsgewerkschaft der deutschen Presse, has developed an intensive and successful activity for its members, but particularly in legislative matters, by extension, all journalists in the country. In the lead were legally trained journalists, who were able erudite comment on the bills. Longtime president of the association Dr. Franz Bacher was from the thirties even a Member of Parliament.

The main success of the work of R.d.d.P. include among the enforcement of collective agreements, which regulates the conditions of employment of members. Terms of collective agreements can be compared with the social security of employees today, many times ever better.

From newspaper articles and records of meetings of R.d.d.P. it's clear that the state administration has invited a representative of journalist association to discuss professional issues and to comment on draft laws. Finally, it seems to me that the journalist organisation in the Czechoslovakia before the Second World War enjoyed a good social prestige.

Použitá literatura

BENEŠ, Zdeněk. *Rozumět dějinám : vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848-1948*. 2. opr. vyd. Praha : Gallery, 2002. [Kap.] Revoluce 1848 a Nacionalizace, s. 27. ISBN 80-86010-60-0.

BERÁNKOVÁ, Milena: *Dějiny československé žurnalistiky*: [vysokošk. učebnice pro posl. fak. žurnalistiky]. *Díl I, Český periodický tisk do roku 1918*, 1. vyd. Praha : Novinář 1981. 274 s.

BLODIGOVÁ, Alexandra; KÖPPLOVÁ, Barbara; SEKERA, Martin. *Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků: výstava k dějinám českého tisku na území České republiky : Státní ústřední archiv v Praze - Archivní areál Chodovec 12. listopad - 15. prosinec 2002*. Praha : Státní ústřední archiv, 2002. 99 s. ISBN 80-86712-07-9 (v knize neuvedeno : brož.).

DOLEJŠÍ, Vojtěch. *Noviny a novináři : z poznámek a vzpomínek*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství politické literatury, 1963. 552 s.

EFMERTOVÁ, Marcela C. *České země v letech 1848-1918*. Praha : Libri, 1998. 1. vyd. [Kap.] Polygrafie a žurnalistika, s. 405 - 410. ISBN 80-85983-47-8

EPPEL, Peter. „*Concordia soll ihr Name sein...*“ : *125 Jahre Journalisten- und Schriftstellerverein Concordia*; e. Dokumentation zur Presse- u. Zeitgeschichte Österreichs. Erstaufgabe. Wien; Köln; Graz : Böhlau, 1984. 418 s. ISBN: 3205072502

FILIP, Hynek. *Penzijní pojištění novinářů*. In *Ročenka Československé republiky, Ročník 10*. Praha : 1931, s. 208-210

HAJN, Antonín [red.]. *Organizace novinářů v československém státě*, In *Ročenka Československé republiky, ročník IV*, Praha : 1925, s. 110.

HORA-HOŘEJŠ, Petr. *Toulky českou minulostí : Šestý díl, [Příběhy a postavy českého národního obrození]*. 1. vyd. Praha : Baronet, 1997. 230 s. ISBN 80-7214-039-6

HORA-HOŘEJŠ, Petr. *Toulky českou minulostí : Osmý díl, [Slavné příběhy a osobnosti druhé poloviny 19. století]*. 1. vyd. Praha : Via Facti, 2000. 222 s. ISBN 80-238-5709-6

HUDEC, Vladimír a kol. *Z historie naší novinářské organizace (1877-1987)*. Praha : Novinář, 1987. 190 s.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938). Díl první : Vznik, budování a zlatá éra republiky (1918-1929)*. 1. vyd. Praha : Libri, 2000. 571 s. ISBN 80-7277-027-6

Společná německo-česká komise historiků; [odpovědná redaktorka Iva Weidenhofferová]. *Konfliktní společenství, katastrofa, uvolnění : náčrt výkladu česko-německých dějin od 19. století*. 1. vyd. Praha : Ústav mezinárodních vztahů, 1996. 39 s. ISBN 80-85864-22-3.

KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORRSÁG, Petr : *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2010. 310 s. ISBN 978-80-7367-698-8

KÖPPLOVÁ, Barbara. Vývoj německého tisku od poloviny 19. století do konce druhé světové války. In KUBÍČEK, Jaromír a kol. *Česká retrospektivní bibliografie: Noviny české republiky 1919 -1945*. Brno : Sdružení knihoven České republiky, 2004, s. 55-76. ISBN 80-80-86249-27-1.

KUBÍČEK, Jaromír a kol. *Česká retrospektivní bibliografie : Noviny české republiky od počátku do roku 1918*. Brno : Sdružení knihoven České republiky, 2008. 2 sv. 415 s. a 249 s. ISBN 978-80-86249-46-9 a 978-80-86249-48-3.

KUBÍČEK, Jaromír. *Česká retrospektivní bibliografie : Noviny české republiky 1919 -1945*. Brno : Sdružení knihoven České republiky, 2004. 2 sv. 446 s. a 276 s. ISBN 80-80-86249-27-1.

KUBŮ, Eduard. *Rozumět dějinám : vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848-1948*. 2. opr. vyd. Praha : Gallery, 2002. [Kap.] Hospodářský nacionalismus, s. 33. ISBN 80-86010-60-0.

LAŠTOVKA, Marek a kol. *Pražské spolky : soupis pražských spolků na základě úředních evidencí z let 1895-1990*. Vyd. 1. Praha : Scriptorium, 1998. 742 s. ISBN 80-902151-9-X

POKORNÝ, Jiří. *Dějiny zemí koruny české II. : Od nástupu osvícenství po naši dobu*. Praha : Paseka, 1992. [Kap.] Bachovský systém a Češi, Němci a rakouský stát, s. 98 a s. 129. ISBN 80-85192-28-4.

PRZEDAK, Aladar Quido. *Geschichte des deutschen Zeitschriftenwesens in Böhmen*. Heidelberg : Carl Winter's Universitätsbuchhandlung, 1904. 248 s.

SLÁDEK, Milan. *Němci v Čechách : německá menšina v českých zemích a Československu 1848-1946*. Praha : PRAGMA, 2002. 205 s. ISBN 80-7205-901-7.

ŠEBEK, Jaroslav. Politické strany německé menšiny. In MALÍŘ, J.; MAREK, P. a kol. *Politické strany : vývoj politických stran a hnutí českých zemí a Československu 1861-2004; I. díl: Období 1861-1938*. Brno : Doplněk, 2005, s. 888-889 a s. 865-866. ISBN 80-7239-178-X.

ŠIK, Hynek. *Přehled novinářských organizací a sdružení v našich zemích 1877-1945*. In *Novinář č.12, ročník XXVIII*, 1976. Praha : Československý svaz novinářů, 1976.

ŠIMEČEK, Zdeněk. *Proměny novin v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1658-1860*. In KUBÍČEK, Jaromír a kol. *Česká retrospektivní bibliografie : Noviny české republiky od počátku do roku 1918*. Brno : Sdružení knihoven České republiky, 2008; s. 8-9, s. 12, s. 14-16, s. 34-35. ISBN 978-80-86249-46-9 a 978-80-86249-48-3.

VOLF, Josef. *Tisk do roku 1848*. In *Československá vlastivěda*. VII. svazek. Písemnictví. Praha : Sfinx, 1933, s. 391-435.

Elektronické zdroje

Dr. Ernst Rychnovsky gestorben. *Prager Tagblatt* [online]. 26. 4. 1934, 59. Jahrgang, Nr. 97, [cit. 2011-05-08]. Dostupný z WWW: <<http://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?apm=0&aid=ptb&datum=19340426&zoom=2>>.

Dr. Ernst Rychnovsky gestorben. *Deutsche Zeitung Bohemia* [online]. 26. 4. 1926, 107. Jahrgang, Nr. 97, [cit. 2011-05-13]. Dostupný z WWW: <<http://kramerius.nkp.cz/kramerius/PShowPageDoc.do?it=&id=9318400&picp=&idpi=19218642>>.

Concordia.at [online]. Wien : Presseclub Concordia. Vereinigung österreichischer Journalisten und Schriftsteller , c2011 [cit. 2011-03-22]. Der Presseclub Concordia Geschichte. Dostupné z WWW: <<http://www.concordia.at/cgi-bin/page.pl?id=61;lang=de>>.

HOFER, Sebastian . *Concordia : Der älteste Presseclub der Welt -Ein unordentliches Glossar zum Jubiläum*. Profil [online]. 29. 5. 2009, Nr. 19, [cit. 2011-04-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.profil.at/articles/0922/560/243208/concordia-der-presseclub-welt-ein-glossar-jubilaem>>.

Knihovna Vlastivědného muzea a galerie v České Lípě.
Dostupné z WWW: <http://www.muzeumcl.cz/historie_knihovny.html>

Moravské zemské muzeum Brno. Elektronická databáze českých a moravských periodik,
Dostupné z WWW
<<https://aleph.mzk.cz/F/CA4NMJJC5XK3EK832MFHQXKTGMV5JJ41GLJN2IJ5ANKVXQDL16-47475?func=find-a-0>>

Národní knihovna ČR. Digitální knihovna periodik Kramerius.
Dostupné z WWW: <<http://kramerius.nkp.cz/kramerius>>

Rychnovsky, Ernst (1879-1934). In: *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815-1950* [online]. Wien : Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften , 2003–2011, letzte Aktualisierung am: 04.05.2011 [cit. 2011-03-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.biographien.ac.at/oebl?frames=yes>>. ISBN 978-3-7001-3213-4.

UCHYTILOVÁ, Irena. *Hmotné zabezpečení uchazeče o zaměstnání* [online]. Brno : Masarykova univerzita, 2009. 51 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta právnická. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/dok/rfmgr.pl?furl=%2Fth%2F210306%2Fpravf_b%2F;info=>>.

Archivní zdroje

Archiv hl. m. Prahy

Fond Národní výbor hl. m. Prahy, odbor vnitřních věcí, spolkový katastr

Signatura: XXII/0760

Kartón: č. 877

Národní archiv Praha

Fond ASYN – Archiv Syndikátu novinářů

Kartóny: č. 133,134,135,136,137,141

Národní archiv Praha

Fond PŘ Policejní ředitelství Praha II. 1931-1940

Kartón: č. 151

Sign. B116/1 bacher fr.

Archiv bezpečnostních složek

Fond Z – Mapy zpráv zpracované Studijním ústavem MV

Sign. Z-6-299/187

Seznam příloh

Příloha č. 1: Spolkové orgány 1919-1938 (jmenný seznam)

Příloha č. 2: JUDr. Bacher a JUDr. Rychnovsky (fotografie)

Příloha č. 3: Stanovy R.d.d.P.z roku 1931 (obrázek)

Příloha č. 4: Ukázka vstupního dotazníku člena R.d.d.P. (obrázek)